

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

ایمانی از زمین تا آسمان
قرآنی از وحیت تا نبوت

مزربان امامت و ولایت

آیت الله العظمی مریخی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مرزبان امامت و ولایت : اجمالی از زندگینامه آیه الله حاج سید حسن فقیه امامی (ره)

نویسنده:

سید محمدرضا شفتی

ناشر چاپی:

نشر فاطمه الزهرا (سلام الله علیها)

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

فهرست	۵
مرزبان امامت و ولایت : اجمالی از زندگینامه آیه الله حاج سید حسن فقیه امامی (ره)	۷
مشخصات کتاب	۷
اشاره	۷
تولد	۹
نسب	۱۰
دودمان علمی	۱۵
اشاره	۱۵
۱ - جدّ: میر سید محمّد امامی (فرزند سید عبدالباقی)	۱۵
۲ - جدّ مادری: مرحوم حاج سید محمّد حسین امامی (قوام المحدثین)	۱۶
۳ - مرحوم حاج سید ابوالفضل امامی (مشکوّه الواعظین)	۱۸
۴ - آقا سید عبدالباقی امامی (فرزند سید میرزا)	۲۰
۵ - جدّ اعلی: سید علی امامی العریضی	۲۰
۶ - امیر سید محمّد حسینی امامی	۲۳
۷ - امیر ابوطالب امامی (فرزند سید اسد الله)	۲۴
۸ - ابوالحسن علی ملقب به زین العابدین (معروف به امامزاده درب امام)	۲۵
اشاره	۲۵
کرامتی روشن و قطعی	۲۷
۹ - جدّ اعلی: ابوالحسن علی عریضی، فرزند امام صادق علیه السلام	۲۸
تحصیل	۲۹
تدریس:	۳۱
مشایخ اجازه:	۳۳
اشاره	۳۳
دو نمونه از متن اجازه نامه ها	۳۴

تألیفات :	۳۵
اشاره	۳۵
الف. آثار و تألیفات چاپ شده:	۳۶
ب. آثار و تألیفات چاپ نشده:	۳۶
شعر	۳۹
ویژگی های اخلاقی	۴۳
ارادت به اهل بیت علیهم السلام	۴۵
اشاره	۴۵
ذکر زبانی او	۴۵
خدمات علمی	۴۵
تأسیس مدرسه ذوالفقار	۴۵
خدمات فرهنگی، اجتماعی	۴۸
فرزندان آیه الله فقید	۵۴
رحلت:	۵۵
فرازهائی از وصیت نامه مرحوم آیه الله امامی رحمه الله علیه	۵۹
اشاره	۵۹
آقا در مورد مدارس	۶۳
آیه الله امامی قدس سره در رثای شاعران	۷۹
فهرست مطالب	۸۵
درباره مرکز	۸۷

مرزبان امامت و ولایت : اجمالی از زندگینامه آیه الله حاج سید حسن فقیه امامی (ره)

مشخصات کتاب

سرشناسه : شفتی، سید محمد رضا، 1360.

عنوان و نام پدیدآور : مرزبان امامت و ولایت : اجمالی از زندگینامه آیه الله حاج سید حسن فقیه امامی اعلی الله مقامه الشریف [کتاب] / سید محمد رضا شفتی.

مشخصات نشر : اصفهان: فاطمه الزهرا (سلام الله علیها)، 1390.

مشخصات ظاهری : 80ص.

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

موضوع : امامت

Imamate : موضوع

موضوع : ولایت

Sainthood* : موضوع

موضوع : مهدویت

Mahdism : موضوع

رده بندی کنگره : BP223/ص2الف83 1395

رده بندی دیویی : 294/45

ص: 1

اشاره

بسم الله الرحمن الرحيم

ص: 2

«الْعُلَمَاءُ بِأَقْوَانِ مَا بَقِيَ الدَّهْرُ، أَعْيَانُهُمْ مَفْقُودَةٌ وَأَمْثَالُهُمْ فِي الْقُلُوبِ مَوْجُودَةٌ» (1)

عالمان ربّانی تا جهان باقی است باقی و ماندگارند، جسم آن‌ها در نقاب خاک از چشم‌ها پنهان، ولی یاد، نام، وصف و حالشان در دل‌ها موجود است.

تولد

عالم فقیه و مجتهد خبیر مرحوم آیه الله حاج سید حسن فقیه امامی - اعلی الله مقامه الشریف - در اول صفر المظفر 1354 قمری برابر با سال 1313 شمسی، در خاندانی علمی و محلّه ای مذهبی در جوار امام زاده عظیم الشان ابوالحسن زین العابدین علی، معروف به «امامزاده درب امام»، پا به عرصه گیتی گذاشتند.

ص: 3

نسب شریف ایشان با سی واسطه به رئیس مذهب، حضرت امام جعفر صادق علیه السلام می رسد، که بدین ترتیب است:

آیه الله سید حسن فقیه امامی، فرزند آیه الله حاج سید عطاء الله فقیه امامی، فرزند عالم فاضل مدرّس سید محمد امامی، فرزند عالم کامل حاج سید عبدالباقی(1)، فرزند سید میرزا، فرزند میر محمد صادق، فرزند محدث و فقیه متبحر سید علی امامی عریضی، فرزند میر محمد (مستوفی الأوقاف)، فرزند سید اسد الله، فرزند میر ابوطالب، فرزند سید اسد الله، فرزند شاه حیدر، فرزند عضد الدین، فرزند امیر حاج، فرزند شاه علی، فرزند جلال الدین جعفر، فرزند کمال الدین مرتضی، فرزند عضد الدین یحیی، فرزند قوام الدین جعفر، فرزند شمس الدین محمد، فرزند نظام الدین اشرف، فرزند قوام الدین جعفر، فرزند مجدالدین حسن، فرزند وجیه الدین مسعود، فرزند قوام الدین جعفر، فرزند شمس الدین محمد(2)، فرزند ابوالحسن علی ملقب به زین العابدین، فرزند نظام الدین احمد ابج (ابج)، فرزند شمس الدین عیسی ملقب به رومی(3)، فرزند جمال

ص: 4

1- در کتاب سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان: ص 155، به اشتباه نوشته: سید محمد حسین فرزند سید میرزا حسینی.

2- وی در شهر « رمله » در فلسطین اقامت می کرده است.

3- وی از چهره های مهم علمی و اجتماعی عصر خویش بوده، برای همین منصب نقابت یعنی سیدی که از طرف دربار مأمور رسیدگی به امور علویان بوده به او واگذار گردیده است (یادواره آیه الله فقیه امامی: ص 18).

الدین محمد، فرزند علی عَرِیضی، فرزند امام جعفر صادق علیه السلام. (1)

پدر: مرحوم آیه الله حاج سید عطاء الله فقیه امامی

معظم له از علماء و مجتهدین بزرگ اصفهان مانند: آقا شیخ محمد رضا مسجد شاهی، آقا سید محمد باقر درچه ای و آقا سید مهدی درچه ای، و همچنین مراجع و اعلام حوزه علمیه نجف: آقا ضیاء الدین عراقی، آقا سید محمد فیروزآبادی، آقا سید ابوالحسن اصفهانی کسب فیض نمود، و به مقام منیع اجتهاد نائل گردید.

ایشان مفتخر به کسب اجازه روایتی به تاریخ شب عید نوروز نهم شوال 1347 ق، از مرحوم علامه آقا شیخ محمد رضا نجفی شدند، که در آن تصریح به اجتهاد ایشان شده و به تصدیق مراجع عظام: آقا سید ابوالحسن اصفهانی، میرزا محمد حسین نائینی، و حاج شیخ عبدالکریم حائری، نیز رسیده است.

ص: 5

1- . مرحوم میرزا عبدالله افندی اصفهانی در کتاب «ریاض العلماء: ج 4 ص 187» در ذیل شرح حال مرحوم سید علی فرزند سید محمد امامی اصفهانی، نسب وی را همان گونه که در اینجا ذکر نمودیم از حاشیه عالم معاصر خویش مولی ذوالفقار فرزند علی سلطان اصفهانی، ملقب به کمال الدین، از اذکیاء تلامیذ مرحوم علامه مجلسی، صاحب کتاب الأربعین فی مطاعن المتصوفین بر کتاب المجدی فی الأنساب تألیف ابن صوفی، نقل نموده است.

در این اجازه مرحوم نجفی شاگرد را چنین توصیف می کند:

«...السید الأجل الشریف و العالم العامل الغطريف، حاوي فنّ الفقه مبتتياً على أصوله و مقنن قوانينه و مفصّل فصوله، محيي مراسمه الخبير بمسالكه و مستنبط مسائله من مداركه الناظم في سلك التحرير جواهر الكلام و المجتني من رياض المسائل زواهر الأحكام، الجامع من الحسب و النسب بين المنقبتين و من العلم و العمل بين السعادتين، ذا المرتبة العالية الشامخة و الملكة القدسيّة الراسخة العصاميّ العظاميّ السید عطاء الله الإماميّ أعطاه الله في الدارين مبتغاه و بلّغه من أمله منتهاه...»⁽¹⁾

مرحوم حاج سید محمد علی مبارکه ای ضمن شرح حال پدر مرحوم حاج سید عطاء الله، از ایشان چنین یاد کرده:

فرزند ارجمندش مسمی به آقا عطاء الله نیز از جمله دانشمندان دینی و فضلاي روحانی عصر است که در مدرسه نیم آورد به تدریس اشتغال دارد و به نماز جماعت در مسجد باغچه عباسی در ظهر و شب قیام

ص: 6

1- . تصویر این اجازه در کتاب: «فهرست نسخه های خطی کتابخانه مرحوم آية الله حاج سید حسن فقيه امامی: ج 1 ص 176»، به چاپ رسیده است.

می نماید و از برای ارشاد عوام زبانی سودمند دارد. (1)

از تألیفات این عالم فقیه می توان به: تقریرات درس اصول مرحوم علامه شیخ محمد رضا نجفی، اشاره کرد.

وی سرانجام در 24 جمادی الأولى 1387 ه ق، دعوت حق را لبیک گفته و در تخت فولاد اصفهان، تکیه فاضل سراب، به خاک سپرده شد.

مادر: مرحومه علویّه محترمه گوهر بیگم

دختر خطیب شهیر حاج سید محمد حسین امامی العریضی معروف به «قوام المحدثین» بوده است و از این بانو دو فرزند پسر یکی: مرحوم آیه الله حاج سید احمد فقیه امامی، و دیگری مرحوم آیه الله حاج سید حسن فقیه امامی، و چهار دختر باز ماند.

برادر: مرحوم آیه الله حاج سید احمد فقیه امامی

عالم عامل و مجاهد بارع و فقیه جامع، استاد حوزه علمیّه و سنگردار آثار دینیّه، چهره درخشان خطابه و منبر، شمع فروزان مسجد و محراب، مرحوم آیت الله حاج سید احمد فقیه امامی، در

ص: 7

1- . دانشوران اصفهان: نسخه خطی، برگ 120 .

تاریخ 17 ربیع الاول 1352 قمری برابر با سال 1312 شمسی، همزمان با سالروز میلاد مبارک خاتم الأنبیاء حضرت محمد بن عبد الله صلی الله علیه و آله و هم چنین سالروز میلاد مبارک امام جعفر صادق علیه السلام در خاندانی علمی و با ایمان، پا به عرصه این جهان گذاشتند.

در حوزه علمیّه اصفهان و قم تحصیل علم نمودند و در زادگاه خویش - شهر مذهبی و با ولایت اصفهان - به تدریس و تألیف و تبلیغ پرداخته و به عنوان عالمی بزرگ و پیشوائی نامدار و مجاهدی خستگی ناپذیر، درخشیدند.

بعضی از تألیفات این فقیه عالیقدر عبارتند از: 1- رساله فی البیع 2- رساله ای درباره معراج نبی اکرم صلی الله علیه و آله وسلم 3- رساله ای در معاد 4- رساله ای در اجتهاد و تقلید 5- شرح دعاء عرفه امام حسین علیه السلام.

سرانجام ایشان در تاریخ دهم جمادی الثانیة 1414 قمری، با قلبی پر درد و دلی آکنده از غم، ولی نورانی به نور ولایت و دلباخته حق و خاندان عصمت و طهارت، بدرود حیات گفتند و در جوار امامزاده عظیم الشأن آقا ابوالعبّاس، از فرزندان و نسل پرچمدار بزرگ نهضت کربلا ابوالفضل العبّاس علیه السلام، مدفون گردیدند. (1)

ص: 8

1- . یادواره آیه الله فقیه امامی: ص 9.

در این خاندان شخصیت های معروف و مشهوری بوده اند که اکثراً از علما و پیشوایان دینی به شمار آمده و پیوسته مورد احترام و مراجعه مردم قرار گرفته اند؛ در اینجا به نام و شرح حال مختصر تنی چند از آنها بسنده می کنیم.

1 - جد: میر سید محمد امامی (فرزند سید عبدالباقی)

متولد حدود سال 1276 ق، از علماء معمر و مشهور به زهد بوده که در مدرسه نیم آور به تدریس فقه و اصول اشتغال داشته است.

مرحوم حاج سید محمد علی مبارکه ای درباره وی می نویسد:

از سلسله امامیه اصفهان است که معروف به سادات درب امام می باشد. آباء کرام و اجدادش در زمان صفویه و بعد از آن از وجوه و بزرگان اهل علم و دانش و کمالات بوده اند و در خصوص نوشتن خط ثلث ممتاز بوده اند.

مشار الیه از جمله دانشمندان و سادات عالی مقدار معاصرین است که الحال قریب هشتاد سال از مراحل زندگانی را به پایان رسانیده و در مطبوعات دینی زحمتی متحمل شده و در تصحیح کتب دینی که اغلب

به طبع رسیده، خدمات شایان نموده است. و در فنون ادبیه از جمله کاملین است. (1)

این عالم پر تلاش سرانجام در 15 ذی القعدة 1359 ق وفات یافت و با اجازه آیه الله حاج سید علی نجف آبادی قدس سره در قبر جدّ مادری خود مرحوم پیشنماز عاملی، در تخت فولاد اصفهان تکیه آقا رضی الدین، دفن گردید. (2)

2 - جدّ مادری: مرحوم حاج سید محمد حسین امامی (قوام المحدثین)

سید محمد حسین فرزند عالم جلیل حاج سید عبدالباقی (3)، فرزند سید میرزا، فرزند میر محمد صادق، فرزند سید علی امامی عریضی، برادر مرحوم آقا سید محمد تولدش ظاهراً قبل از سال 1296 ق بوده، زیرا وفات این واعظ جلیل در سال 1346 ق اتفاق افتاده که در آن تاریخ بیش از پنجاه سال از حیات پر فروغش گذشته بوده است.

مرحوم حاج سید محمد حسین امامی، یکی از واعظان شهیر و محدثان خبیر اصفهان بوده، که علاوه بر معلومات بسیار و احاطه بر

ص: 10

-
- 1- . دانشوران اصفهان: نسخه خطی، برگ 120 .
 - 2- . ریشه ها و جلوه های تشیع و... : ج 2 ص 428 .
 - 3- . در کتاب سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان: ص 155، به اشتباه نوشته: سید محمد حسین فرزند سید میرزا حسینی.

آیات قرآن و روایات معصومین علیهم السلام، در فنّ خطابه استادی بی نظیر بوده، و چهره جذّاب و صدای زیبایی نیز داشته است .

شهرت او تا به جایی بود که مرجع نامدار مرحوم آقا شیخ محمد تقی مسجد شاهی معروف به «آقا نجفی»، از وی برای سخنرانی در مجالس مهمّ دعوت به عمل می آورد. (1)

شهرت مرحوم حاج سیّد محمد حسین خاصّ به شهر اصفهان نبوده، بلکه زمانی ایشان در شهر مقدّس مشهد در مسجد گوهرشاد به ایراد خطابه و سخنرانی می پردازد، که سخنان وی بسیار مورد توجه مردم و به ویژه متولّی آن وقت آستان قدس رضوی قرار می گیرد (2)، و وی به ایشان ضمن لوح تقدیر نامه ای، لقب «قوام المحدثین» را اعطاء می کند، که از آن زمان به بعد مرحوم حاج سیّد محمد حسین در نزد عامّه مردم به «حاجی قوام» معروف و مشهور می شود.

علاوه بر این، متولّی آستان قدس رضوی هر سال از مرحوم قوام برای سخنرانی در مسجد گوهرشاد دعوت به عمل می آورده

ص: 11

1- . یادواره آیه الله فقیه امامی: ص 31.

2- . تاریخ دقیق سخنرانی به دست نیامد، ولی با در نظر گرفتن اینکه فرزند بزرگ آن مرحوم، یعنی مرحوم حاج سیّد ابوالفضل، در آن زمان همراه پدر مشرف به بارگاه ملکوتی ثامن الحجج علی بن موسی الرضاء - علیه و علی آبائه آلاف التحية والثناء - بوده و حدود دوازده سال داشته و تولّد وی نیز سال 1317 ه ق بوده، به این نتیجه می رسیم که سخنرانی ایشان حدود سال 1329 ه ق ایراد شده، و در آن زمان متولّی آستان قدس مرحوم میرزا محمد شفیع خان صدر الممالک، فرزند میرزا محمد علی صدر قزوینی بوده است شرح حال رجال ایران: ج 3 ص 409.

سرانجام حاج میر محمد حسین امامی العریضی، ملقب به «قوام المحدثین»، در روز نهم ماه شعبان المعظم سال یکهزار و سیصد و چهل و شش هجری قمری (2)، در حالی که بیش از پنجاه سال از عمر پر برکتش گذشته بود، در اصفهان وفات یافت و در قبرستان تخت فولاد اصفهان در تکیه «فاضل سراب» (3) به خاک سپرده شد.

لازم به ذکر است مجموعه اول سخنرانی های جذاب ایشان در کتابی به نام «یادگاری از خطباء پیشین» که به همت سبط ایشان مرحوم آیه الله حاج سید حسن فقیه امامی به زیور طبع آراسته شده است.

3 - مرحوم حاج سید ابوالفضل امامی (مشکوة الواعظین)

مرحوم حاج سید ابوالفضل فرزند حاج محمد حسین قوام المحدثین، واعظ جلیل و خطیب فاضل، معروف به «مشکوة الواعظین»، دانی مرحوم آیه الله حاج آقا حسن فقیه امامی بوده است.

ص: 12

1- . مصاحبه با جناب آقای سید جعفر امامی، فرزند کوچک مرحوم قوام المحدثین.

2- . در کتاب «سیری در تخت فولاد اصفهان: ص 155»، و نیز کتاب «یادواره آیه الله فقیه امامی: ص 31» به اشتباه تاریخ وفات ایشان 1347 ه ق نوشته شده است.

3- از جمله تکایای عهد صفوی که بر مزار عالم فقیه ملا محمد بن عبدالفتاح تنکابنی معروف به «فاضل سراب» متوفای 1124 ه ق، در زمان سلطان حسین صفوی احداث گردید؛ این تکیه به نام «جویباره ای» نیز معروف می باشد، زیرا شماری از علماء و بزرگان محلّه جویباره، مانند مرحوم میرزا محمد مهدی جویباره ای فرزند ملا صالح متوفای 1325 ه ق، در آن مدفون می باشند.

وی در میان اهل منبر اصفهان از شهرت بسیاری برخوردار بوده؛ صدای زیبا و حُسن خُلق و چهره ملیح او نقش بسیاری در شهرت و موفقیت او داشته است.

مرحوم قوام‌المحدثین پدر مرحوم مشکوة، سال تولد وی را با این عبارات زیبا ثبت کرده:

بسم الله الرحمن الرحيم، تاريخ تولد نور چشم كرام چاكر آستان ملك پاسبان حضرت ابا عبدالله الحسين روحنا فداه آميرزا ابوالفضل روز پنجشنبه چهاردهم شهر جمادى الاولى تقريباً نيم ساعت به ظهر مانده سنه 1317، خداوند قدمش را ميمون و مبارك بگرداند، مع طول عمر و وسعت رزق، علم و عمل و فضل و شرف بحق محمد و آله الأطهار. (1)

سرانجام این خطیب شهیر و توانا، و خدمتگزار با اخلاص آستان مقدس حسینی، پس از هفتاد و پنج سال عمر پر خیر و برکت، در روز عید قربان سال یکهزار و سیصد و نود و دو هجری قمری جان به جان آفرین تسلیم گفت و سپس در قبرستان تخت فولاد در تکیه فاضل سراب به خاک سپرده شد.

ص: 13

1- وی تاریخ تولد فرزندان خویش را در برگ پایانی قرآنی که به سال 1286 ه ق چاپ سنگی شده، ثبت و ضبط نموده است.

4 - آقا سید عبدالباقی امامی (فرزند سید میرزا)

وی از علماء مورد احترام بوده، و در مقامات علمی به مرتبه ای بلند دست یافته، و مستجاب الدعوة بوده و دعایی که در مورد اولاد و نسل خود کرده به هدف اجابت رسیده است.

آن بزرگوار در حرم امام حسین علیه السلام، بالای سر مطهر (در فاصله تقریباً پنج متری) دفن شده، و به شرف قرب به حریم حسینی نائل گردیده است. (1)

5 - جدّ اعلی: سید علی امامی العریضی

حکیم محقق و فقیه متبحر، یکی از مهمترین چهره های علمی خاندان امامی، و از شاگردان محقق نامدار و استاد الكل آقا حسین خوانساری رحمه الله، و نیز علامه مجلسی قدس سره (2) بوده است.

بسیاری از علما او را ستوده اند، از جمله:

عالم محقق مرحوم میرزا عبدالله أفندی، در کتاب معروف خود «ریاض العلماء و حیاض الفضلاء» از او چنین یاد می کند:

«السید علی بن السید محمد المعروف بالإمامی الاصبهانی، فاضل معاصر، قد قرأ فی أوائل تحصیله علی الأستاذ المحقق، ثم سافر مع والده إلى الدیار

ص: 14

1- . یادواره آیه الله فقیه امامی: ص 24.

2- . بحار الأنوار ج 102 ص 97 رساله الفیض القدسی؛ و تکملة أمل الآمل ج 4 ص 84.

الهندية أو بالعكس، فلاحظ. و كان والده مستوفي الموقوفات العامة» (1).

و مرحوم سيّد حسن صدر (ت 1354 ق) درباره وی می نویسد :

«السيّد عليّ بن السيّد محمّد بن السيّد أسدالله من السادة العريضيّة، ابن عليّ بن جعفر العريضيّ المعروفين في اصفهان بالإماميّة...، كان من أعلام علماء عصر العلامة المجلسي» (2).

همچنين مرحوم شيخ عباس قمّي از او چنین یاد کرده:

«عليّ بن محمّد بن أسدالله الاصفهاني المعروف بالإمامي - نور الله مرقدہ السامي - سيّد فاضل كامل حسيب نسيب أديب أريب تلميذ علامه مجلسي رحمه الله و صاحب كتاب تراحيح در فقه» (3).

او تألیفات و آثار علمی بسیاری از خود به جای گذاشته که بدین قرار است:

1 - الترجيحات در فقه، که چند جلد بزرگ بوده و در آن اقوال

ص: 15

1- . رياض العلماء ج 4 ص 186.

2- . تكلمة أمل الآمل ج 4 ص 84.

3- . الفوائد الرضويّة ج 1 ص 320.

فقهاء و عبارات آن ها را آورده است. (1)

2 - مجمع البحرين؛ موضوع این کتاب حدیث است که مؤلف در مقدمه دو کتاب خود: جذّة الفردوس و جذّة السلام، به نام این کتاب اشاره نموده، و می نویسد: در چهل و پنج مجلد می باشد. (2)

3 - تذکره امامی؛ وی در این کتاب احکام فقهی فتوایی را از کتاب طهارت تا دیات به روش تقسیم بندی کتاب شرایع الإسلام، به جهت خواص و عوام به فارسی نگاشته است و گاهی به ادله نیز اشاره می نماید. (3)

4 - ثقة الإمامیة؛ این کتاب به زبان عربی و در موضوع فقه نگاشته شده است. (4)

5 - جامع سلیمانی؛ کتابی است ارزشمند و منحصر به فرد که در آن احادیثی برگزیده در شرح احوال انبیاء و ائمه طاهرين عليهم السلام و اخلاق اسلامی آمده است. (5)

6 - کتاب هشت بهشت، که شرح و ترجمه هشت کتاب از

ص: 16

1- . ریاض العلماء: ج 4 ص 186.

2- . فهرست کتب خطی اصفهان: ج 1 ص 247.

3- . فهرست نسخ خطی کتابخانه آیه الله مرعشی: ج 4 ص 118 شماره 1340.

4- . فهرست کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی: شماره 13 صفحه 156، شماره نسخه 7539 م.

5- . فهرست نسخه های خطی سه کتابخانه اصفهان: ص 67 شماره 64 از کتابخانه مرحوم آیه الله سید رضا ابوالبرکات؛ در یکی از صفحات این نسخه ارزشمند مهر بیضوی با نشان «لا إله إلا الله الملك الحق المبين سید علی حسینی» به چشم می خورد که ظاهراً از مؤلف کتاب است.

کتاب های حدیث شیعه است.

سال وفات این عالم فاضل معلوم نیست، اما مرحوم میرزا عبداللّه افندی اصفهانی در کتاب «ریاض العلماء» در ضمن شرح احوال وی می نویسد: «... و مات هذا السید في هذه الأعصار باصفهان»⁽¹⁾؛ که شاید بعضی با توجه به همین عبارت مرحوم افندی، درگذشت وی را حدود سال 1120 ه ق دانسته اند.⁽²⁾

مدفن این عالم ربّانی نیز متأسفانه مشخص نیست، ولی به گمان بعضی در صحن درب امام یا رواق آنجا می باشد.⁽³⁾

6 - امیر سید محمد حسینی امامی

حکیم و فقیه پارسا، از شاگردان مرحوم میر سید احمد علوی عاملی (متوفای قبل 1060 ق) داماد و پسر خاله مرحوم میرداماد، بوده که دروس فراوانی مانند: فقه و اصول و حدیث و کلام و حکمت را در محضر او فراگرفته و مفتخر به کسب اجازه از وی نیز گردیده؛ امیر سید محمد در این اجازه چنین توصیف شده:

«السید الأجلّ الفاضل ذا النسب الطاهر والحسب الباهر نتيجة دوحة الفضل والافضال وثمره شجرة

ص: 17

1- . ریاض العلماء: ج 4 ص 187.

2- . تلامذة العلامة المجلسي رحمه الله : ص 45.

3- . زندگینامه علامه مجلسی قدس سره: ج 2 ص 63.

العلم والكمال أعني سامي الرتبة عالي المرتبة ينبوع الفضائل والمعالي متبوع الأعظم والأهالي كمال للسيادة والنقابة والنجابة والهداية و
الافاضة أمير سيّد محمّد الحسيني الإمامي». (1)

امير سيّد محمّد علاوه بر مقام علمي، مدّتي داراي منصب مستوفي موقوفات عامّة (2) و نیز نقابت بوده است. (3)

مرحوم افندی اصفهانی می نویسد:

«ثمّ سافر مع والده إلى الديار الهندية أو بالعكس، فلاحظ. و كان والده مستوفي الموقوفات العامّة و كان يسكن باصفهان ثمّ عزل». (4)

7 - أمير أبوطالب امامي (فرزند سيّد اسد الله)

جدّ اعلاى مير سيّد على امامي، از حکما و بزرگان عصر شاه طهماسب صفوى، و عهده دار توليت آستانه و بقعه شريفه زين

ص: 18

1- . رياض القدس و حظيرة الأنس، للسيّد أحمد بن زين العابدين العلوي: مخطوطة مكتبة آية الله المرعشي قدس سره المرقّمة 12590، و
الإجازة بخطّ المجيز في آخره، كتبها بعد قراءة المجاز الكتاب عليه، و الكتاب بخطّ المجاز.

2- . مستوفي موقوفات عامّة، کسی بوده که سرپرستی و مسئولیت امور اوقاف عامّة را، بر عهده داشته است.

3- . رياض العلماء ج 4 ص 186.

4- . رياض العلماء ج 4 ص 186.

العابدین علی (امام زاده درب امام) بوده است. (1)

به نوشته صاحب کتاب «تاریخ عالم آرا»: او خود را در علوم عقلیه و مباحث حکمت، مقدّم بر اقران خود می دانسته است. (2)

8 - ابوالحسن علی ملقب به زین العابدین (معروف به امامزاده درب امام)

اشاره

وی از امام زادگان بسیار معروف و محترم اصفهان (معروف به امام زاده درب امام) است، که در اوائل قرن پنجم و در اواخر حکومت بنی عباس می زیسته و به علت ظلم و ستم بیش از حد آن ها از مدینه منوره به ایران و اصفهان مهاجرت کرد و به نشر علوم اسلامی مشغول شد و پس از وفات در قبرستان چملان در جوار آرامگاه امام زاده ابراهیم بطحا از نبیره های حسن مثنی فرزند امام حسن مجتبی علیه السلام، دفن گردید.

مرحوم صاحب روضات الجنّات نسب ایشان را با چهار واسطه ذکر نموده و می نویسد: او جدّ سادات امامی است که در اصفهان شهرت دارند و مرقد و مزار او قبّه ای عالی و صحنی وسیع در قبرستان معروف و قدیمی چملان دارد. (3)

ص: 19

1- ریاض العلماء: ج 5 ص 467.

2- تاریخ عالم آرای عباسی ج 1 ص 151؛ و ریاض العلماء ج 5 ص 467.

3- روضات الجنّات: ج 4 ص 212.

ولی استاد همایی در کتاب زندگینامه آیه الله چهارسوقی می نویسد:

«أقول: والصحيح في نسبه (نسب امام زاده درب امام) هكذا: السيد ابوالحسن زين العابدين على بن نظام الدين احمد الابح النفاط بن أبي محمد الحسن الدلال بن محمد بن علي بن محمد بن احمد بن السيد شمس الدين عيسى الرومي الكبير النقيب بن جمال الدين أبي عبدالله محمد الأكبر بن علي العريضي بن الإمام جعفر الصادق عليه السلام»⁽¹⁾.

البته سخن درست درباره نسب خاندان امامی، به همان ترتیبی است که ما در آغاز آوردیم، چرا که ترتیب یاد شده در سندی که به تاریخ 11 ذي القعدة 1259 ق می باشد عیناً آمده و به گواهی و تأیید حضرات آیات: حاج میرزا محمد هاشم، و حاج میرزا محمد صادق، و حاج میرزا محمد باقر (صاحب روضات الجنات) و حاج میرزا محمد جعفر چهارسوقی خوانساری قدس سرهم و جمعی از شهود دیگر رسیده است.⁽²⁾

ص: 20

1- . زندگینامه آیه الله چهارسوقی: ص 174 در پاورقی .

2- . تصویر سند مذکور در کتاب «فرهنگ و تاریخ گز بر خوار: ص 76» به چاپ رسیده است.

از استاد عظیم الشان مرحوم آیه الله حاج سید حسن فقیه امامی نقل شده که فرمودند:

در حدود چهل و پنج سال قبل (حدود 1370 ق) پسری بود به نام حیدر فرزند سید احمد متولی امامی (نقاش) که پای او کجی کامل داشت که عرفاً او را پاچنبری می نامند، روزی بعضی از بچه های هم بازی، به او زخم زبان زدند و پاچنبری خطابش کردند و او را سخت آزرده نمودند، او با دلی شکسته به داخل امام زاده رفت و مقداری از شمع های امام زاده را به عنوان طلب شفا به پای خود مالید. من با چشمان خود دیدم که با پایی سالم از حرم امام زاده خارج شد. (1)

لازم به ذکر است که: امام زاده درب امام، مدفن سه نفر از امام زادگان عظیم الشان به نام های: 1 - امام زاده سید ابراهیم طباطبایی از نبیره های حسن مثنی فرزند امام حسن علیه السلام 2 - سید حسن فرزند سید ابراهیم طباطبایی 3 - ابوالحسن علی ملقب به زین العابدین، می باشد. (2)

ص: 21

1- . یادواره آیه الله فقیه امامی: ص 19.

2- . تاریخ اصفهان: ص 124؛ گنجینه آثار تاریخی اصفهان: ص 341 - 353.

9 - جَدُّ أَعْلَى: أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ عَرِيضِي، فَرَزْنَدِ اِمَامِ صَادِقٍ عَلَيْهِ السَّلَام

وی یکی از مفاخر علمی و تقوایی در میان فرزندان ائمه علیهم السلام می باشد و در کتاب های رجال با عنوان «تقه جلیل القدر» توصیف شده است.

از تألیفات او می توان به: 1 - کتابی درباره حلال و حرام 2 - کتابی در مناسک 3 - کتاب مسائل که از امام هفتم موسی بن جعفر علیهما السلام سؤال هایی پرسیده و پاسخ ها را ثبت نموده، اشاره کرد (البته دو کتاب نخست منسوب به اوست).

او در چهار فرسخی مدینه در محلّی به نام: «عَرِيض» که ملك امام باقر علیه السلام بوده و امام جعفر صادق علیه السلام به او بخشیده اند، سکونت می نموده، و بدین مناسبت او را عریضی می نامند.

وفات علی بن جعفر علیه السلام قبل از سال 220 ه ق بوده و در محلّ دفن او سه قول است: 1 - قم 2 - سمنان 3 - عریض، که از این میان، قول سوم مشهور و معروف است. (1)

ص: 22

1- . تاریخ قم: ص 224 ؛ و مقدّمه کتاب مسائل علی بن جعفر علیه السلام.

مرحوم آیه الله امامی - رضوان الله تعالی علیه - در دامن پاك و با فضیلت مادری با ایمان و در زیر سایه تعلیم و تربیت پدر عالم و نمونه خود مرحوم آیه الله حاج سید عطاء الله فقیه امامی - قدس سره الشریف - رشد و تکامل یافت و پس از به پایان رساندن تحصیلات ابتدایی، به سن شانزده سالگی در حدود سال 1370 قمری قدم به حوزه علمیّه اصفهان گذاشت.

ابتدا در محضر پدر دانشمند و بزرگوار خود دروس مقدماتی حوزه، مانند: انموذج و شرح باب حادی عشر را آغاز نمود؛ سپس قسمتی از شرح الفیه سیوطی را نزد شاگرد عالم و فاضل پدرش مرحوم حاج سید محمد حسین اخباری آموخت.

شرح نظام را در محضر مرحوم حاج سید ابوالحسن درچه ای؛ و قسمتی از سیوطی و مغنی و مطوّل را در مدرسه کاسه گران از محضر مرحوم آیه الله میرزا محمد علی معلّم حبیب آبادی (متوفای 1396 ق) فرا گرفت.

باب اول و رابع مغنی را خدمت مرحوم حاج آقا یحیی فقیه ایمانی رسید و استفاده برد و مختصر المعانی، منظومه در حکمت و مبحث ارث شرح لمعه را نزد حکیم ادیب و منجم، مرحوم آیه الله حاج شیخ عباسعلی ادیب (متوفای 1412 ق) خواند.

معالم را در محضر مرحوم آية الله حاج شيخ محمد حسين فقيه آموخت و قوانین را از مرحوم حاج سيد محمد هاشمی بهره برد.

در مدرسه جده به درس عالم زاهد مرحوم آية الله حاج شيخ محمد حسن نجف آبادی (متوفای 1384 ق) حاضر شد و جلد نخست شرح لمعه را نزد وی آموخت. هم زمان با فراگیری این علوم و فنون، علم طب را از مرحوم آية الله حاج سيد مرتضی موحّد ابطحي (متوفای 1413 ق) فراگرفت و همچنین مدتی قبل از نماز مغرب در مسجد نوبازار در درس هیئت مرحوم آية الله حاج شيخ مجدالدین نجفی (متوفای 1403 ق) حضور یافت و آموخته های خود را به صورت رساله ای در علم نجوم ثبت کرد.

سپس در زمره شاگردان مرحوم آية الله حاج شيخ احمد فیاض (متوفای 1407 ق) درآمد و جلد نخست «کفایة الأصول» و نیز بحث دلیل انسداد کتاب «فرائد الأصول» را به خوبی فراگرفت؛ بحث برائت فرائد را نزد عالم زاهد مرحوم آية الله شيخ علی قدیری معروف به کفرانی (متوفای 1407 ق)، و بحث استصحاب و تعادل و تراجیح فرائد را در محضر استاد ماهر مرحوم آية الله حاج شيخ علی مشکوة سدهی (متوفای 1410 ق) آموخت. سپس به مدت دو سال در درس عالم زاهد و متقی مرحوم آية الله سيد علی اصغر برزانی (متوفای 1405 ق) شرکت جست و جلد دوم کفایه را به پایان رساند.

مکاسب را در محضر فقیه اصولی مرحوم آیه الله حاج آقا حسین خادمی رحمه الله (متوفای 1405 ق) استفاده نمود و بالاخره در محضر همو به مدت پانزده سال دوره خارج فقه و اصول را سپری کرد و از وی بهره فراوان برد.

علاوه بر این تابستان ها که مرجع و فقیه اصولی مرحوم آیه الله العظمی حاج سید علی موسوی بهبهانی (متوفای 1395 ق) به اصفهان می آمدند، در درس خارج فقه و اصول ایشان شرکت می جست.

تدریس:

مرحوم آیه الله امامی از همان سال های آغازین به تدریس دروس مختلف در زمینه های ادبیات عرب، فقه، اصول، تفسیر، عقائد، اخلاق، درایه و رجال، پرداختند که گاهی به نُه درس در روز می رسید.

ایشان به امر تدریس اهتمام خاصی داشت و شاگردان بسیاری را تربیت نمود که بسیاری از آنان در زمره علماء و فضلاء به شمار آمده و مشغول تبلیغ و ترویج دین می باشند.

پشتکار و جدیت ایشان در امر تحصیل و تدریس برای طلاب عزیز و دانش پژوهان بهترین الگوست؛ او حدود بیست سال در اصفهان به تدریس خارج فقه و مباحث اصول فقه اشتغال داشت.

وی کاستی حوزه های علمیّه را خوب شناخته بود، لذا به سه درس مهمّ تفسیر، عقائد و اخلاق، از ابتدای تأسیس مدرسه ذوالفقار اهتمام ویژه ای داشت؛ روزهای شنبه و یکشنبه آیات شریفه قرآن را تفسیر می نمود و دو روز دوشنبه و سه شنبه را به تدریس عقائد می پرداخت و روزهای چهارشنبه را به درس اخلاق اختصاص داده بود.

بسی جای شگفتی است که آن مرد بزرگ در روز قبل از وفات، آیات شریفه:

«إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ؛ جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ حَسِبَ رَبَّهُ» (1)

را تفسیر نمود که خود به درستی یکی از مصادیق این آیات مبارکه بود.

بی رنج و بی مرارت کس کام دل نیابد *** آن کس که دین و دل یافت بگذاشت جسم و جان را

ص: 26

1- . بیته / 7 و 8 «کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته نموده اند، اینانند که خود بهترین آفریدگانند؛ پاداش آنان در نزد پروردگارشان بهشت های همیشگی است که جوی هایی از فرو دست آن جاری است و جاودانه در آنند، هم خداوند از ایشان خشنود است و هم آنان از او خشنودند، این از آن کسی است که از پروردگارش بترسد».

آیه الله فقیه امامی قدس سره از برخی آیات عظام و مراجع معظم تقلید اجازه نامه روایتی دریافت نموده که به ترتیب تاریخ صدور عبارتند از:

1 - حاج سید محمد علی موحد ابطحی رحمه الله (به تاریخ 23 شعبان 1410ق).

2 - حاج سید شهاب الدین مرعشی نجفی رحمه الله (به تاریخ 24 رمضان 1410ق).

3 - حاج سید ضیاء الدین علامه رحمه الله (به تاریخ جمادی الثانیة 1414ق).

4 - حاج سید محمد باقر موحد ابطحی دام ظلّه (بتاریخ 25 ربیع الاول 1414ق)

5 - حاج شیخ لطف الله صافی گلپایگانی دام ظلّه (به تاریخ 6 محرم 1415ق).

6 - حاج شیخ محمد فاضل لنکرانی قدس سره (به تاریخ 7 شوال 1415ق).

7 - حاج سید محمد علی روضاتی دام ظلّه (به تاریخ 27 رجب 1415ق).

8 - حاج سید حسن طباطبائی قمی قدس سره (به تاریخ شوال 1420ق).

9 - حاج سیّد محمّد شیرازی قدس سره (به تاریخ 22 شوال 1420ق).

10 - حاج سیّد صادق شیرازی دام ظلّه (به تاریخ 11 ذی القعدة 1422ق). (1)

دو نمونه از متن اجازة نامه ها

الف - مرحوم آية الله حاج سيّد ضياء الدين علامه، از مرحوم آية الله امامي چنين ياد مي كند:

«السيّد السند والثقة المعتمد العالم الفاضل الكامل صاحب الأخلاق المرضيّة و الصفات الحميدة الساعي إلى التدريس و التحديث

و ما يستوى المنطق ذو العلم و الحجى

و أخرس بين الناطقين صموت

و هو دام عزّه الحاج آقا حسن الامامي كأخيه حاج آقا احمد، بدران في سماء الفضل والعلم والعمل و هما ابنا السيّد السند الجليل العالم
التقيّ النقيّ صاحب المناقب الفاخرة الحاج آقا عطاء الله الإمامي». (2)

ص: 28

1 - تصاویر تمامی اجازة نامه ها در آخر کتاب: «فهرست نسخه های خطی کتابخانه شخصی مرحوم آية الله حاج سيّد حسن فقيه امامي، دفتر اول صص 177 - 348»، به چاپ رسیده است.

2 - فهرست نسخه های خطی کتابخانه آية الله حاج سيّد حسن فقيه امامي، دفتر اول، صص 195 و 196.

ب - حضرت استاد علامه محقق آية الله آقای حاج سيّد محمد علی روضاتی - أدام الله تعالى أيام بركاته - در اجازة نامه شكفت آور صد وچهل و يك صفحه ای كه مرقوم فرموده و «مرآة الزّمن أو الوجيزُ المُستحسن في الإجازة لسيدنا الفقيه الإمامي الحسن» نام گذاشته، آية الله امامی قدس سره را با این اوصاف ستوده است:

«... سيدنا العالم الفاضل الكامل الناسك صاحب الأخلاق المرضية و الصفات الممتازة الملكية القدسية، مدرّس الحوزات العلمية و مفيض أنواع من الخيرات و البركات في الملة الشريفة الإسلامية، جامع المعقول و المنقول، حاوي الفروع و الأصول، هادي الخاصّ و العامّ بعلمه الجَمّ و خلقه الحسن و هديه المستحسن الحاج السيّد حسن الفقيه الإمامي الإصفهاني»⁽¹⁾.

تألیفات :

اشاره

مرحوم آية الله فقيه امامی را باید از زمره دانشمندانی دانست که در امر تألیف و تصنیف بسیار موفق بوده که از ایشان آثار علمی و تحقیقی

ص: 29

1- . فهرست نسخه های خطی کتابخانه آية الله حاج سيّد حسن فقيه امامی، دفتر اول، ص 209 الى 348.

بسیار مفیدی به یادگار مانده است؛ در اینجا به تعدادی از آن آثار اشاره می‌کنیم.

الف. آثار و تألیفات چاپ شده:

- 1 - پاسخ به شبهاتی پیرامون خمس (2 جلد)
- 2 - نقش عقل در احکام الهی
- 3 - آیا فهم قرآن آسان است!؟
- 4 - صراط مستقیم
- 5 - فتنه‌ها از کجا آغاز می‌شود
- 6 - مباحثی پیرامون بهائیت
- 7 - شرح فرازهایی از خطبه حضرت زهرا علیها السلام (سخنرانی‌های فاطمیّه 1425ق)

ب. آثار و تألیفات چاپ نشده:

- 8 - رساله درباره لقاء الله
- 9 - سنن الهی
- 10 - رساله ای در امامت
- 11 - رساله ای پیرامون فدک
- 12 - مباحثی در اثبات وجود امام زمان ارواحنا فداه و رفع اشکالات مخالفین

ص: 30

- 13 - رساله ای پیرامون قیامت (عربی)
- 14 - شرح نبراس الهدی ملا هادی سبزواری (قسمت حج)
- 15 - فلسفه حج
- 16 - تقسیم بندی مسائل حج به صورت نموداری
- 17 - تنظیم العروة (تا آخر کتاب الزکاة، به شکل آموزشی)
- 18 - الأمثال في الروایات (أربعون حديثاً)
- 19 - تفسیر سوره یوسف
- 20 - رساله ای راجع به صحابه
- 21 - رساله درباره امّ کلثوم
- 22 - پاسخ به استدلالیه میرزا نعیم (ردی بر بهائیت)
- 23 - رساله ای در ردّ افکار بعضی از روشنفکران
- 24 - عرفان در اسارت شیطان
- 25 - تربیت در اسلام
- 26 - آیین نبرد در اسلام
- 27 - رساله ای در مقام شهید
- 28 - پاسخ به بعضی از شبهات (حدود سی شبهه)
- 29 - تقریرات درس هیئت مرحوم مجد العلماء نجفی

30 - رساله در شرح حال و زندگانی اساتید و مشایخ اجازه

31 - بیش از صد مقاله در موضوعات مختلف (فارسی و عربی)

آن فقید سعید علاوه بر تألیف، اهتمام و عنایت ویژه ای به احیاء آثار مکتوب عالمان دینی داشت و در این راستا اقدام به جمع آوری و چاپ و نشر متون کهن علمی شیعه نمود، که می توان به این موارد اشاره کرد:

1 - مطالع الأنوار (6 جلد) تألیف حجّة الإسلام حاج سیّد محمّد باقر شفتی قدس سره.

2 - الرسائل الرجالیة، تألیف حجّة الإسلام حاج سیّد محمّد باقر شفتی قدس سره.

3 - فلسفه احکام (2 جلد) تألیف مرحوم ملاّ احمد اهتمام.

4 - اللؤلؤة الغالية في أسرار الشهادة، تألیف: مرحوم آية الله سيّد أبوطالب قائینی.

5 - ترجمه منهج الرشاد، تألیف مرحوم علامه شیخ جعفر نجفی (کاشف الغطاء).

6 - جامع الشواهد، تألیف مرحوم مولی محمّد باقر شریف.

7 - یادگاری از خطبای پیشین، تألیف مرحوم حجّة الإسلام

ص: 32

والمسلمين مير محمد حسين امامي العريضي (معروف به قوام المحدثين).

8 - نگرشی بر صوفیه و صوفی ها (ترجمه جلد سیزدهم منهاج البراعة في شرح نهج البلاغة، تألیف مرحوم ملا حبیب الله خوبی قدس سره).

9 - ترجمه کتاب «صاحب الغار أبوبکر أم رجل آخر؟!» به نام: یار غار ابوبکر یا فردی دیگر؟ تألیف محقق نجاح طائی.

10 - فهرست نسخه های خطی کتابخانه شخصی آیه الله فقیه امامی قدس سره، نگارش سید صادق حسینی اشکوری.

شعر

آیه الله فقیه امامی - رضوان الله تعالی علیه - در فن شعر بهره کافی داشت و اشعار زیادی به عربی و فارسی از ایشان به یادگار مانده که بعضی از آن به چاپ رسیده است. بسیاری از اشعار او در لابلای تألیفات و نوشته هایش پراکنده می باشد .

او در ساعت های فراغت قصائد و ابیاتی می سرود؛ اشعار پر محتوایی که در آن علاوه بر اظهار تویی نسبت به اهل بیت علیهم السلام، اظهار تبری از دشمنان آن خاندان عصمت و طهارت علیهم السلام نیز به چشم می خورد .

ص: 33

نمونه ای از اشعار وی چنین است :

من آمده ام سر و قد یار بینم *** با شور و شعف چهره دلدار بینم
مقصود من این است که تا در حرم آمن *** بی پرده رخ سید ابرار بینم
هر سو نگرم ضمن طوافم به تحیر *** شاید بتوان محور پرگار بینم
سعیم همه در عمره و در حج تمتع *** آنست که آن قافله سالار بینم
اندر عرفات آمده با دیده گریان *** تا حشمت او با دل بیدار بینم
امید چنین بود که تا در شب مشعر *** آن اختر زیبا به شب تار بینم
در خیف و منی چشم به راه قدم دوست *** تا از کرمش نعمت بسیار بینم
من طالب آنم به بقیع و به مدینه *** آن منتقم، آماده پیکار بینم

ص: 34

اما چه کنم دیده من لایق آن نیست *** تا صورت آن مَطَّلَعِ انوار بینم
یا رب تو اگر پاک کنی لوحِ ضمیرم *** ممکن شود آن مَخْزَنِ اسرار بینم
صبرم شده لبریز خدایا مددی ده *** یک بار جمالش من بیمار بینم
سخت است خدایا بجهان در همه اقطار *** در مَسْنَدِ او حاکم جبار بینم
هست آرزویم آنکه به هنگامِ ظهورش *** نابودی افرادِ ستمکار بینم
یا رب بدهم عمر که تا پرچمِ عدلش *** منصوب به هر کوچه و بازار بینم (1)

ص: 35

1- . این شعر در سفر حجّ سروده شده است.

ها على بشر كيف بشر *** خصمه كان مسمى بعمر
فتنة الكون ولولاه لما *** كان للفتنة عين و أثر
وبه أفسد ما تعقله *** من عقول و نفوس و صور
سمك في شرك فيه فجور *** خلف عن سلف فيه قدر
ما رمى قط عدوا في العزى *** ما عزى قط بشيرا بالظفر
أعمد السيف متى قاتله *** كل من جرد سيفا وشهر
كان فظا حينما قام وصاح *** في سبيل الله ما جاد وبر
بغضه مبدء خلد و نعيم *** حبه منشا نار و سقر
هو للكفر إمام فافروا *** سيرة الشيخين في متن السير
ليس من أذنب يوما بإمام *** كيف من أشرك دهرا وكفر
كل من مات ولم يبغضه *** موته موت حمار و بقر
خصمه بشره الله ولو *** شرب الخمر و غنى و فجر
خله أبغضه الله ولو *** حمد الله و أثنى و شكر
من له شاكية كالرهاء *** أو خصيم كشبير و شبر
عنه ديوان شرور و بدع *** فيه آثام كبار و عبر
ذو عناد و أحاديث النبي *** عنده مثل سفال و مدر
وهو النار و من كان معه *** كظلام و دخان و شرر

آیه الله امامی رحمه الله همانند اجداد طاهرینش خلق و خوی نیکو داشت و بسیار پایبند به حفظ اصول و ارزش های اخلاقی بود.

او یکپارچه اخلاص بود؛ سخنش، قلمش و اعمالش فقط برای خدا و در جهت تحصیل رضای او بود.

وی بسیار با کیاست و درایت و زیرک بود. آن فقیه درکی عمیق و شمی تیز داشت و سیمای دشمن را از پس نقاب های مختلف می شناخت و نسبت به توطئه ها و ترفندهای استعمار سخت حساس بود.

نسبت به علماء و طلاب احترام زاید الوصفی قائل بود، و مشوق طلاب و حقیقتاً طلبه پرور بود.

درب منزلش همیشه به روی همه، از خرد و کلان، فقیر و غنی، دوست و دشمن، عامی و غیر عامی، باز بود و از تشریفات و تجملات دست و پاگیر به شدت پرهیز داشت.

او با نصب العین قرار دادن توقیع شریف:

«أزْخِصْ نَفْسَكَ وَاجْعَلْ مَجْلِسَكَ فِي الدِّهْلِيْزِ وَاقْضِ حَوَائِجَ النَّاسِ نَحْنُ نَنْصُرُكَ» ؛ خود را در دسترس همه

مردم قرار بده (اهل تشریفات نباش) و دالان خانه ات را

محلّ نشستن قرار بده (تا مردم به راحتی سراغت بیایند) حاجت های مردم را برآورده کن، ما تو را یاری و کمک می کنیم. (1)

تمام عمر شریف خود را وقف خدمت به خلق خدا نمود.

یکی از صفات برجسته وی صبر و بردباری حیرت انگیزش بود که در مقابل مشکلات و ناملايمات زندگی بسیار از خود سعه صدر و حلم نشان می داد.

او به تأسّی از مولای خود امیر مؤمنان علی علیه السلام سر بر آستان بندگی حقّ نهاده و لاجرم شکوه قدرت های مادی و دنیوی در چشمش رنگ باخته و هیبت او جان و دل زورمندان عصر را پر ساخته بود؛ به قول مرحوم حاج ملافتح الله شوشتری متخلص به وفایی عالم و شاعر هم روزگار شیخ انصاری (متوفای حدود 1303 ق):

خلیل آسا چنان بشکست بت های تمّنّا را *** که آتش در دو گیتی کشت ریحان و گلستانش

کلیم آسا چنان سر برد در طور عبودیت *** که خطّ بندگی دادند صد فرعون و هامانش (2)

ص: 38

1- . به نقل از نواده مرحوم سیّد ابوالحسن اصفهانی؛ آیه الله سیّد جواد میر سجّادی مندرج در کتاب «حیات جاودانی» صفحه 179 الی 182.

2- . تراز سیاست، ابوالحسنی منذر ص 96.

اشاره

او ارادت شدیدی نسبت به خاندان رسالت و ائمه هدی علیهم السلام داشت و در تمام احوال به آن ها توسّل می جست و در همه افعال و اقوالش از آن ها پیروی می نمود و از تعالیم الهی آن انوار مقدّسه بهره می گرفت.

به خصوص به حضرت صدّیقه طاهره علیها السلام و به هشتمین ستاره تابناک ولایت حضرت علیّ بن موسی الرضا - علیه آلاف التحیّة و الثناء - توجّه ویژه ای داشت و در معرفت آن دو بزرگوار به مراحل و منازل والا و شامخی نایل آمده بود.

ذکر زبانی او

همیشه ذکر زبانی او کلمه شریفه: «یا رسول الله» بود، در بیشتر اوقات خصوصاً زمانی که از رسیدگی به مراجعات زیاد مردم لختی فارغ می شد، آن ذکر شریف را زیر لب زمزمه می کرد و گویی از صاحب آن اسم یاری می طلبید.

خدمات علمی

تأسیس مدرسه ذوالفقار

آیه الله امامی قدس سره قبل از تأسیس برنامه درسی مدرسه ذوالفقار، در

مدرسه نیم آورد تعدادی از طلاب را جمع نموده و برای آنان تدریس می نمودند ولی پس از گذشت سال های خفقان حکومت پهلوی اول و سپری شدن دوران تهاجم های ضد دینی حکومت پهلوی بر حوزه های علمی و شروع مجدد حرکت علمی در بسیاری از مدارس دینی، نیاز به يك جنبش اساسی و فعالیت منسجم در حوزه علمی اصفهان احساس گردید.

به همین جهت توسط عده ای از مدرّسین فعال و پرتلاش اصفهان، آقایان مرحوم آیه الله حاج سیّد حسن فقیه امامی قدس سره و آیه الله حاج شیخ علی اکبر فقیه رحمه الله و حضرت آیه الله حاج سیّد حجة موحد ابطحی و آیه الله آقای حاج شیخ محمد علی ابراهیمی - دامت برکاتهما - تصمیم بر این شد که برای اولین بار برنامه درسی منظم و گسترده و پر تحرّکی به وجود آید تا طلاب جوان را زیر پوشش قرار دهد و از نظر اخلاقی و تربیتی و درسی و انضباطی آن ها را تحت مراقبت گیرد و نیروی جوان حوزه علمی را برای تکامل سریع و وسیع و مطلوب آماده سازد.

این اقدام مورد تأیید علماء بزرگ اصفهان در آن دوران قرار گرفت و به سرعت به نتیجه مطلوب رسید و به مناسبت اینکه شروع برنامه در مدرسه ذوالفقار بود به نام برنامه ذوالفقار شهرت یافت، گر چه تداوم و گسترش فعالیت این برنامه در مدرسه های: محمدیه، جوادیّه،

الغدیر، خالصیّه، آیه اللّه خادمی، امامیّه، امام هادی علیه السلام، حکیمیّه (کاسه گران)، اسماعیلیّه، مسجد نو بازار و ... انجام گرفت و به تدریج طلاب جوان تمام مدارس علمیّه را زیر نفوذ خود قرار داد و اکثر مدارس علمیّه اصفهان زیر پوشش برنامه ذوالفقار قرار گرفت.

گسترش فعالیت برنامه ذوالفقار تا جایی رسید که در يك زمان دروس: تعلیم قرآن، تجوید قرآن، حفظ قرآن، لغت، صرف، نحو، منطق، تاریخ اسلام، عقائد و کلام، اخلاق، تفسیر قرآن، بلاغت، اصول فقه، فقه، شرح و تفسیر نهج البلاغه، رجال، درایه، حدیث، و خارج فقه و اصول؛ تدریس می شد.

همچنین از فعالیت های این برنامه، اعزام مبلغ در سطحی وسیع به شهرها، روستاها، ادارات، کارخانجات، مدارس آموزش و پرورش و ... ؛ و نیز کوشش در جزوه نویسی و تهیه مقالات و کتاب های دینی و انجام امتحانات متنوع و متعدد از طلاب در زمینه های مختلف درسی می باشد.

و در يك کلام از ابتداء شروع برنامه ذوالفقار تا کنون، متجاوز از دوازده هزار نفر طلبه زیر پوشش این برنامه قرار گرفته اند که عده زیادی از آن ها پس از طی مراحل از تحصیل، برای تکامل تحصیلی به حوزه علمیّه قم رفته اند.

شمار بسیاری از آن ها هم در حوزه ها و شهرهای دیگر به تدریس

و تربیت طلاب و یا فعالیت های دینی و تبلیغی و ارشادی اشتغال دارند، جمعی از آن ها نیز تاکنون در زیر پوشش همین برنامه به ادامه تحصیل یا تدریس و تحقیق مشغول هستند. طلاب یاد شده از اکثر قریب به اتفاق استان ها و شهرهای ایران و هم چنین از کشورهای افغانستان و عراق و پاکستان می باشند. (1)

خدمات فرهنگی، اجتماعی

از قسمت های جالب در زندگی این بزرگمرد، مبارزات مستمری است که با فرقه های گمراه و مفسد از قبیل: بهائی، کمونیست، التقاطی، صوفی، روشنفکر مآب و وهابی مسلک های داخلی و خارجی داشته اند و با بحث های گسترده و مناظره های مستدل در رسوا نمودن و محکوم کردن آن ها نقش بسیار مؤثری ایفا کرده اند.

همچنین در بنیان گذاری و یا تجدید بناء و تعمیر بسیاری از مدارس علمیه اصفهان اقدام کرده و بدین وسیله خدمتی بزرگ به حوزه علمیه و رشد و بالندگی آن نموده اند؛ تعدادی از آن مدارس عبارتند از:

1 - تجدید بنای سه طرف جنوبی و شمالی و شرقی مدرسه

ص: 42

1- . برگرفته از کتاب ریشه ها و جلوه های تشیع ج 2 ص 162.

- 2- تأسیس مدرسه محمدیه در نزدیکی مدرسه ذوالفقار و تجدید بنای آن به صورت مفصل و اساسی در سه طبقه.
- 3- تجدید و تأسیس بنای مدرسه جوادیّه (متصل به مدرسه محمدیه) در چهار طبقه.
- 4- تأسیس مدرسه الغدیر (2) (واقع در انتهای خیابان مشیر انصاری) و تعمیرات و بازسازی آن.
- 5- تکمیل مدرسه با شکوه مرحوم آیه الله حاج آقا حسین خادمی (3) (معروف به مدرسه عربان واقع در نزدیکی امامزاده احمد).
- 6- تجدید بنا و توسعه مدرسه خالصیه (4) (واقع در نزدیکی مسجد سلام در محله قدیمی جماله).

ص: 43

-
- 1- طرف غربی مدرسه ذوالفقار را مرحوم آیه الله حاج شیخ محمد باقر زند کرمانی متوفای 1389 ق تجدید بنا نمودند و به مرحله سفت کاری رساندند، ولی عمر ایشان پایان یافت و در سال 1349 شمسی (1390ق) پس از شروع برنامه منظم و مفصل درسی مدرسه ذوالفقار، مرحوم آیه الله حاج سید حسن فقیه امامی تجدید بنای مدرسه را به سبک قدیم ادامه داده و با مقداری تغییر در ساختمان، بنای آن را با کاشی کاری و نماسازی به پایان رساندند. (ریشه ها و جلوه های تشیع: ج 2 ص 161؛ یادواره آیه الله فقیه امامی: ص 27).
 - 2- توضیحات بیشتر پیرامون این مدرسه را در کتاب: ریشه ها و جلوه های تشیع و حوزه علمی اصفهان: ج 2 ص 288 بخوانید.
 - 3- توضیحات بیشتر در کتاب ریشه ها و جلوه های تشیع و...: ج 2 ص 174 - 177؛ آمده است.
 - 4- ریشه های و جلوه های تشیع و...: ج 2 ص 153 - 159.

7 - تعمیرات اساسی مدرسه امامیه (1) (واقع در نزدیکی چهار راه ابن سینا و در مجاورت قبر باباقاسم).

8 - تعمیرات اساسی مدرسه نیم آور. (2)

9 - تعمیر مدرسه کاسه گران (3) (واقع در بازار ریسمان منشعب از بازار بزرگ، نزدیک مسجد جامع اصفهان).

10 - تعمیرات مدرسه میرزا حسین (4) (واقع در بازارچه بیدآباد).

و نیز می توان به تعمیر و بازسازی مدارس دیگر مانند: مدرسه حاج شیخ محمد علی نجفی معروف به ثقة الإسلام، مدرسه نوریه، مدرسه امام هادی علیه السلام (تركها)، مدرسه میرزا حسن، مدرسه الماسیه، مدرسه اسماعیلیه، مدرسه درب کوشک و ... اشاره کرد. (5)

از دیگر خدمات شایسته آیه الله فقیه امامی قدس سره می توان به این موارد

ص: 44

1- . این مدرسه که بسیار خراب و متروکه گردیده بود، با همت حضرت آیه الله حاج سید حسن فقیه امامی قدس سره در حدود سال 1400 ق تعمیرات اساسی مفصلی در آن انجام گرفت و طلاب حوزه علمیه در آن اسکان یافتند. ریشه ها و جلوه های تشیع ج 2 ص 49.

2- . ریشه ها و جلوه های تشیع: ج 2 ص 209 - 219.

3- . این مدرسه، حکیمیه و شمسیه نیز خوانده شده است ریشه ها و جلوه های تشیع ج 2 ص 179 - 185.

4- . برای آگاهی بیشتر از این مدرسه بنگرید به کتاب ریشه ها و جلوه های تشیع ج 2 ص 200 الی 203.

5- . برای اطلاع بیشتر از خدمات شایسته مرحوم آیه الله فقیه امامی در راه اندازی، بازسازی و اداره مدارس علمیه حوزه اصفهان، و مشکلات پیش آمده در این راه، نگاه کنید به فصلنامه میراث جاویدان: سال پنجم، شماره 3 و 4، شماره مسلسل 19 و 20، ص 78 تا 85 «گفتگو با آیه الله سید حسن فقیه امامی احیاگر کوشای مدارس علمیه و موقوفات آن».

اشاره نمود: ساخت و تهیّه مسکن برای طلاب علوم دینی، تأسیس و همکاری مداوم و گسترده با مؤسسه های دینی مانند: تأسیس شبکه جهانی سلام، مجموعه فرهنگی قائمیّه و ...، و نیز انجمن های خیریّه مانند: انجمن خیریّه حضرت ابا الفضل علیه السلام (ویژه پیوند کلیه)، سازمان آموزشی ابابصیر، انجمن مددکاری امام زمان - عجل الله تعالی فرجه الشریف - صندوق قرص الحسنه امام حسن مجتبی علیه السلام، صندوق قرص الحسنه اباصالح المهدی علیه السلام، رادیولوژی و آزمایشگاه مهدیه و

در يك كلام او عالمی با عمل، استادی دلسوز و تربیت کننده ای مدبر بود که با استفاده از علم و عمل و تقوی و مکارم اخلاق، نقش بسیار مهمی در رشد و توسعه حوزه علمیه اصفهان و در تعلیم و تربیت طلاب و تبلیغ و ترویج دین و دفاع از حریم مکتب ولایت و امامت ایفاء نمود.

وی در تقویت و تکریم حوزه و روحانیت شیعه و حفظ عزّت نفس و استقلال آن در برابر ارباب زر و زور، اهتمامی اکید می ورزید. و نیز برای حفظ سلامت آن دو رکن رکن تشیع از رخنه عناصر بدعت گذار و سنّت شکن، از بذل جان ذره ای فروگذار نکرد و مراقب بود که خود پل پیروزی و نردبان صعود آن ها نگردد، خود در جلسه ای فرمود:

«... زمانی که به خانه خدا مشرف شدم در مقام مستجار با حالت التجاء از صاحب آن بیت رفیع

خواستم: بار پروردگار! اگر این بنده ضعیف قدرت هدایت انسان ها به دین تو را ندارم، ولی تو حافظ من باش تا مبادا خدای ناخواسته کسی به سبب من از صراط مستقیم منحرف نگردد».

او هیچ زمانی از خدمت صادقانه و بی شائبه نسبت به خلق خدا کوتاهی نکرد و جوهری که به دستش می رسید را امانتی خطیر و سنگین می انگاشت که باید به دست اهل آن برسد و او تنها، واسطه اخذ و رساندن آن ها به اهلش می باشد و در يك کلام سوزِ خدمت به خلق داشت و هیچ گاه از اندیشه رفع مشکلات مسلمین در حدّ توان، فارغ نبود.

«قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: إِذَا مَاتَ الْمُؤْمِنُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ:

صَدَقَةٌ جَارِيَةٌ أَوْ عِلْمٌ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٌ صَالِحٌ يَدْعُو لَهُ».(1)

زبان و قلم عاجز است از بیان و نوشتن خدمات شایسته و ارزنده يك عالم ربّانی چون آیه الله امامی قدس سره که بیش از پنجاه سال خالصانه در مسیر حقّ قدم برداشت و از هیچ کوششی در راه اسلام و مسلمین دریغ نورزید و چه بسیار خدماتی که غیر خدا کسی از آن ها آگاهی

ص: 46

ندارد؛ چرا که خلوص نیت اجازه افشای آن را نمی داد. ولی آنچه که بر همگان مشهود می باشد، عبارت است از:

1 - تربیت هزاران عالم و مبلغ دینی که بعضی از آن ها اساتید بزرگ حوزه های علمیه در سراسر کشور و بعض دیگر از چهره های جهانی در نشر معارف اهل بیت علیهم السلام و منشأ خدمات فراوان بوده و می باشند.

2 - دفاع از شعائر مذهبی؛ او به شعائر دین به عنوان برگ و بار درخت دین و حافظ کیان تشیع، احترام تام می نهاد و در برابر توطئه هایی که موجودیت این شعائر را هدف می گرفت، سریع و قاطع واکنش نشان می داد.

3 - مبارزه با انحرافات عقیدتی.

4 - هدایت و ارشاد مردم در منابر و سخنرانی ها و تألیفات مفید و روشنگر.

5 - دستگیری از فقرا و مستمندان و یاری مظلومان و ستمدیدگان.

6 - جمع آوری نسخ خطی و احیاء آثار مکتوب علمای گذشته.

7 - قدردانی از صاحبان قلم و تبیین مقام آنان؛ او با توجه به تأثیر ویژه قلم و کتابت در بیان و نشر معارف الهی بسیار از صاحبان آثار مکتوب تجلیل به عمل آورده و آن ها را مورد عنایت خاص خود قرار می داد. چه بسیار از کتاب هایی که آغاز آن مزین به تقریظ آیه الله

ص: 47

امامی رحمه الله شده است.

8 - احیاء موقوفات که بسیاری از آن‌ها توسط افراد سود جو غصب گردیده بود.

9 - احیاء و بازسازی قبور بسیاری از علماء مدفون در تخت فولاد و غیره.

10 - اهتمام ویژه به وضع مسکن و معیشت طلاب حوزه علمیه اصفهان.

فرزندان آیه الله فقیه

آیه الله امامی قدس سره دارای هفت فرزند بودند، سه پسر و چهار دختر. پسران: نخست حجّة الإسلام والمسلمین آقای حاج سیّد مهدی فقیه امامی در سال 1345 ش در اصفهان متولّد و از همان روزهای اوّل زندگی تحت توجّه مستقیم والد ماجد خود پرورش یافته و بیشتر دروس خود را در محضر پدر آموخته، سپس در حوزه درس خارج فقه و اصول ایشان حاضر می شدند.

همچنین از اساتید دیگر ایشان می توان به فقیه اصولی آیه الله حاج شیخ حسن صافی اصفهانی قدس سره و مرحوم فقیه هیوی حاج شیخ عباسعلی ادیب اصفهانی و حضرت آیه الله حاج سیّد حجّت ابطحی

ص: 48

- دام ظلّه - اشاره نمود. وی سالیانی است در حوزه به تدریس سطوح عالیّه، تفسیر و عقائد، درایة الحدیث و قواعد الفقهیّه اشتغال دارند.

فرزند دوّم: حجة الاسلام سیّد محمّد فقیه امامی در سال 1365 ش متولّد گردید و هم اکنون در حوزه علمیّه به تحصیل و تدریس مشغول می باشند.

فرزند سوّم: حجة الاسلام سیّد مجتبی فقیه امامی در سال 1368 ش متولّد شد، وی در حال حاضر به تدریس دروس مقدّماتی و تحصیل در حوزه علمیّه اشتغال دارد.

و دامادهای ایشان حجة الاسلام و المسلمین آقای حاج سیّد مهدی شفتی - سلّمه الله - که عمده تحصیلات خود را از محضر ایشان استفاده برده و از اساتید سطوح عالیّه حوزه و امام جماعت مسجد سیّد می باشند و آقای حاج سیّد علیرضا میرلوحی و آقای حاج مجتبی مرکبی اصفهانی و آقای حاج محمّد رضا گل احمد می باشند.

رحلت:

سرانجام عالم و فقیه اهل بیت عصمت و طهارت - علیهم صلوات الله الملك العزیز -، مفسّر کبیر قرآن مجید، اسوه اخلاق و مجاهدت، صبر و تقوی، احیاگر کوشای مدارس و موقوفات آن، زعیم راستین حوزه های

ص: 49

علمیه، پدر دلسوز طلاب علوم دینیّه، و ملجأ مستضعفان و ستم دیدگان آیه الله حاج سید حسن فقیه امامی - أفاض الله علی تربته المرحم الربانیة - پس از هفتاد و شش سال عمر پر برکت، در صبح روز یکشنبه غره ربیع الثانی سال 1432 ق، مطابق با 15 اسفند ماه سال 1389 ش، ندای «از جعی إلى رَبِّكَ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً» (1) را لبیک گفت

و به ملکوت اعلی پیوست، و از این واقعه، ضربه بزرگ و جبران ناپذیری به پیکر اسلام و مسلمین وارد شد؛ فسلام علیه یوم ولد و یوم مات و یوم یبعث حیًا.

تشییع پیکر آن فقید سعید در مراسمی بی نظیر و به یادماندنی، در روز دوشنبه دوّم ربیع الثانی، با حضور علماء اعلام و نمایندگان مراجع عظام، بر دوش مردم اصفهان تا مزار شریف امام زاده ابوالعبّاس علیه السلام، انجام شده و در کنار قبر مادر و برادر فقیدش مرحوم آیه الله حاج سید احمد فقیه امامی - اعلی الله مقامه الشریف - به خاک سپرده شد؛ عاش سعیداً و مات سعیداً.

اصفهان - 1389 ش

سید محمد رضا شفتی

ص: 50

مرزبان امامت و ولایت

فرازهایی از وصیت نامه

آیه الله حاج سید حسن فقیه امامی

رضوان الله تعالی علیه

ص: 51

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَنَا مُسْلِمِينَ وَيَرْزُقُنَا الْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَيُرْسِلُ الرُّسُلَ أَضْوَاجًا ۚ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
الْأَخِذُ بِأَقْوَالِهِمْ فَلَمْ نَكُنْ لِمَعْرِفَتِهِمْ عَمِينَ وَلَا عَنْ صِدْرِهِمْ نَاكِيبَ ۖ وَرَزَقْنَا الْبِرَاءَةَ مِنْ أَعْدَائِهِمْ الْفَجْرَةَ أَعْدَاءِ الْإِنْسَانِيَّةِ وَالِدِينِ، فَمِنْ عُلُومِهِمُ
الْإِلَهِيَّةِ اغْتَدَيْنَا وَمِنْ مَعِينِهِمُ الصَّافِي اِزْتَوَيْنَا وَبِسِيرَتِهِمُ الْمُحَمَّدِيَّةِ وَسُنَّتِهِمُ السَّيِّئَةَ اهْتَدَيْنَا إِلَى الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ.

وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَى أَشْرَفِ خَلْقِ اللَّهِ وَأَكْمَلِهِمْ وَصَفْوَتِهِ مِنْ عِبَادِهِ أَجْمَعِينَ وَأَفْضَلِهِمْ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الْمُصْطَفَىٰ وَآلِهِ أَيْمَنَّا الْمَعْصُومِينَ
وَقَادَتِنَا الْآكَرَمِينَ هُدَاةِ الْخَلْقِ وَالِدُعَاةِ إِلَى الْحَقِّ الَّذِينَ أَذْهَبَ اللَّهُ عَنْهُمْ الرَّجْسَ وَطَهَّرَهُمْ تَطْهِيرًا وَفَرَضَ لِأَيَّتِهِمْ وَمَوَدَّتِهِمْ فِي مُحْكَمِ
كِتَابِهِ عَلَى جَمِيعِ الْمُسْلِمِينَ وَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى مَنْ أَنْكَرَ فَضْلَهُمْ وَجَحَدَ حَقَّهُمْ وَاسْتَصَصَّ غَرَشَانَهُمْ فَكَانَ مِنَ الضَّالِّينَ الْمُضِلِّينَ وَسَيَصِلَىٰ فِي
عَدِيدٍ سَعِيرًا.

اما بعد، آن چه از ائمه هدی و رهبران الهی ما صادر شده، اعمّ از احکام شرعیّه و معارف دینیّه و عقائد الهیّه و آداب اجتماعیّه و فضائل نفسانیّه، همه و همه از پدرشان مولای متّقیان امیر مؤمنان علیه السلام گرفته شده و او بلا واسطه از پسر عمّش رسول صادق امین صلی الله علیه و آله گرفته که او «ما یَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ؛ اِنْ هُوَ اِلَّا - وَحْیٌ یُّوحَىٰ» (1) و اوست که «عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ» (2) و او خود می فرماید: «أَنَا مَدِیْنَةُ الْعِلْمِ وَ عَلِیٌّ بَابُهَا» (3) و شاهد صدق آن، آیه وافی هدایه ای است که می فرماید: «وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِیلِ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْیَمِینِ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِینَ» (4).

فعلی هذا آنچه آن ها فرموده اند از پیش خود نگفته و آنچه کرده اند به دلخواه نکرده اند و آنان همدوش کلام الله اند که «ذَلِكِ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ» (5) و قرآن کریم خود درباره رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرموده: «الَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَ صَدَّقَ بِهِ» (6) و در مورد ائمه هدی علیهم السلام به ما سفارش نموده که: «كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ» (7) علاوه که نری آثار الصّدقِ علی

ص: 54

1- . نجم / 3 و 4.

2- . نجم / 5.

3- . بحار الأنوار، علامه مجلسی ج 10 ص 119 باب 8 ح 8.

4- . حاقّه / 44 الى 46.

5- . بقره / 2.

6- . زمر / 33.

7- . توبه / 119.

كَلِمَاتِهِمْ ظَاهِرَةٌ وَ الْبَرَاهِينِ عَلَى صِدْقَةِ أَقْوَالِهِمْ قَائِمَةٌ ؛ این است زیر بنای مذهب فرقه ناجیه یعنی شیعه اثنی عشریه و سندی معتبرتر از این اسناد در هیچ فرقه و دار و دسته ای وجود ندارد و بحمد الله ما را در آن چه انسان ها به آن نیاز دارند، چه در مسائل علمی، چه در مسائل عقیدتی و اخلاقی، چه در مسائل اقتصادی و اجتماعی، آنچنان اشباع کرده اند که احتیاج به مراجعه به غیر نداریم؛ زیرا پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله در آخرین خطبه اش فرمود: «مَا مِنْ شَيْءٍ يُقَرِّبُكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ وَيُبَاعِدُكُمْ مِنَ النَّارِ إِلَّا وَقَدْ أَمَرْتُكُمْ بِهِ وَ مَا مِنْ شَيْءٍ يُقَرِّبُكُمْ مِنَ النَّارِ وَيُبَاعِدُكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ إِلَّا وَقَدْ نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ».(1) و قرآن کریم فرماید: «وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ»(2)؛ ولی متأسفانه امور شرعی ما هم به همان سرنوشتی مبتلا است که امور تکوینی ما.

در کشور شیعه ایران خداوند معادنی قرار داده و سرمایه کلانی زیر زمین نهفته و گنج های گران بهائی ذخیره فرموده که در کمتر کشوری این کفایت و جامعیت وجود دارد، ولی ما همّت شناسایی و توفیق استخراج آن را نداریم؛ گر گدا کاهل بود تقصیر صاحب خانه چیست؟! ما را چه نیاز که در امور مادی و معنوی به شرق و غرب رو آوریم؛

ص: 55

1- . کافی، محدث کلینی ج 2 ص 74 باب الطاعة و التقوى ح 2.

2- . انعام / 59.

«وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزِنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ» (1).

خلاصه آن که صاحب مکتب و مذهب ما قائل «سَلُونِي» (2) است، نه گوینده «أَقِيلُونِي» (3).

بی جهت نیست مرحوم فیض - رضوان الله علیه - پس از سالیان دراز که در فنون مختلفه تبخر پیدا می کند، بالأخره در رساله «الإنصاف» می گوید:

«نه متکلمم، نه متفلسف و نه متصوفم و نه متکلف، بلکه مقلد قرآن و حدیث و پیغمبرم و تابع اهل بیت علیهم السلام» (4).

و باز می گوید:

اهل بیت مصطفی وجه اللهند *** روی دل را جانب ایشان کنم

ص: 56

1- . آل عمران / 139.

2- . قائل این کلام مولی الموحّدین امیرالمؤمنین علی علیه السلام هستند. مرحوم علامه مجلسی در کتاب شریف بحار الأنوار ج 10 ص 117 باب 8 احادیثی تحت عنوان: «ما تفضل صلوات الله علیه به علی الناس بقوله سلوني قبل أن تفقدوني وفيه بعض جوامع العلوم و نوادرها» ذکر نموده اند؛ در بخشی از حدیث اول این گونه آمده است: «ثُمَّ قَالَ: يَا مَعْشَرَ النَّاسِ سَلُونِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي هَذَا سَفْطُ الْعِلْمِ، هَذَا لِعَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، هَذَا مَا رَفَعَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ زَقًّا زَقًّا».

3- . این کلام اشاره است به گفته ابوبکر که در احادیث ذکر شده است، از باب نمونه بخشی از حدیثی را از کتاب شریف بحار الأنوار، علامه مجلسی ج 10 ص 26 باب 1 ح 14 یاد آور می شویم: «قَالَ فَعِنْدَ ذَلِكَ خَرَجَ أَبُو بَكْرٍ وَرَقِي الْمُنْبَرِ وَقَالَ: أَقِيلُونِي أَقِيلُونِي لَسْتُ بِخَيْرِكُمْ وَ عَلِيٌّ فِيكُمْ».

4- . رسائل ملا محسن فیض کاشانی، رساله الإنصاف ص 189 و ترجمه عربی آن نیز در کتاب قرّة العین ص 331 آمده است.

سَر نَهَم در سیر قرآن و حدیث *** کار جان را سر بسر سامان کنم (1)

این است معنی فرمایش امام باقر علیه السلام به سَلَمَة بن کُهَیْل و حَکَم بن عُبَیْة: «شَرِّفًا وَغَرِّبًا لَنْ تَجِدَا عَلِمًا صَحِيحًا إِلَّا شَيْئًا يَخْرُجُ مِنْ عِنْدِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ». (2)

اما در مورد مدارس

ما که شاهد وضع مدارس علمیه در دوران رضاخان بودیم و وضع نابسامان آن ها ما را رنج می داد و مشاهده می کردیم که چگونه به مدارس بی توجهی شده، به طوری که حجرات تحتانی نَمور و تاریک و سقف های حجرات فوقانی فروریخته و نظام حوزه هم از هم گسیخته و فاقد هر گونه امکانات بود، به طوری [که] کسی رغبت به سکونت در آن ها را نداشت و نه دولت به فکر تعمیر آن ها بود و نه ملت برای آبادی آن ها چاره ای می کردند و بعضی مدارس موقوفه نداشت، آن ها هم که موقوفه داشت متأسفانه در ید متولیان بی دین و بی لیاقت و مستأجران بی رحم و بی دیانت و اوقاف مرده و بی حرکت بود و خواسته استعمارگران هم همین بود که از راه ضایع کردن موقوفات که محور اقتصادی مساجد و مدارس بود، دین

ص: 57

1- . دیوان اشعار، ملا محسن فیض کاشانی غزل شماره 586.

2- . بحار الأنوار، علامه مجلسی ج 2 ص 92 باب 14 ح 20.

و روحانیت را تضعیف کنند.

به هر حال این وضع نابسامان ما را بر آن داشت در صورت امکان، هم مقداری به وضع ظاهری مدارس بپردازیم و هم برنامه ای منظم برای امور تحصیلی طلاب فراهم سازیم و خداوند عنایت فرمود تا حدّ توان به این امر پرداختیم، گر چه مشکلات فراوان و مصیبت ها زیاد بود ولی «فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا؛ إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا» (1) و «أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ أَحْمَرُهَا» (2).

خداوند متعال خود می داند که جز رضای خدا هدفی را دنبال نمی کردم و اگر کارهای دیگری از من انتظار می داشتند - شاید هم به موقع بود - من رسیدگی به وضع حوزه و مدارس را بر همه چیز مقدم می دانستم، ولی بعضی طلاب جوان درد مرا احساس نمی کردند و هر چند صباحی بهانه جوئی می کردند و یا به وسیله بعضی عناصر مغرض تحریک می شدند، ولی بسیاری از آنان پس از گذشت زمان متنبّه می شدند.

در اینجا باز هم اشعار مرحوم فیض - رضوان الله علیه - بسیار متناسب است، همان اشعاری را که به مرحوم فیاض نوشته:

ص: 58

1- .سوره الشرح / 5 و 6.

2- .بحار الأنوار، علامه مجلسی ج 67 ص 191 باب 53.

قلم گرفتیم و گفتیم مگر دعا بنویسم *** دعا به یارِ جفاکار بی وفا بنویسم

شکایتی به لب آمد ز جورهای تو گفتیم *** به هیچ نامه نگنجی تو را کجا بنویسم

دعا و شکوه به هم در نزاع و من متحیر *** کدام را ننویسم کدام را بنویسم

خدای داند و بس جز خدا کسی نداند *** که گر سر گله را وا کنم چها بنویسم

اگر سر گله را وا کنم وفا ننماید *** مداد بحر و بیاض زمین کجا بنویسم

همان به است که خاموش گردم از گله چون فیض *** ز مدعا نزنم دم همین دعا بنویسم (1)

در هر صورت اگر چه موفق به اصلاح کلی نشدم، ولی ما لا یُدْرِكُ کُلَّهُ لا یُتْرَکُ کُلَّهُ.

چرا باید این همه مدارس علمیه که در شهر مذهبی اصفهان بوده، بسیاری از آن ها به مدارس پسرانه و دخترانه یا خانه های ملکی تبدیل شده باشد و اثری از آثار آن ها نباشد؟!

ص: 59

چرا باید مدرسی که بعضی از آن‌ها در مراکز حساس واقع شده، مخروبه و غیر قابل سکونت باشد و یا میدان بازی بچه‌ها و جوانان باشد؟!

چرا باید موقوفات مدارس حیف و میل شود؟!

چرا باید در يك شهر مذهبی ده‌ها هزار دانشجو در دانشگاه‌های مختلف از همه امکانات برخوردار باشند و ما باید وضع سه هزار طلبه را نتوانیم رسیدگی کنیم؟!

چرا باید طلاب ما ناچار باشند قسمتی از شبانه روز خود را صرف کارهای دیگر کنند تا بتوانند هزینه زندگی خود را تأمین کنند؟!

گذشتگان ما با خلوصِ تیتِ عِلّتِ مُحَدِّثِه بودند برای ساختن این مراکز با برکت، بیایید ما اگر عِلّتِ مُحَدِّثِه نیستیم لا اقل عِلّتِ مُبْقِیَه باشیم. این مدارس متعلق به حضرت بقیّة اللّه است، باید آبرومندترین مکان‌ها باشد، به خصوص در اصفهان که يك مرکز توریستی است و هر روز از گوشه و کنار دنیا به این شهر و دیار می‌آیند و با کوله‌باری از خاطره‌ها این کشور را ترك می‌کنند و احیاناً در سفرنامه‌های خود آن‌ها را منعکس می‌کنند.

بدا به حال ما اگر از این مسیر لطمه‌ای به حیثیت تشیع و اسلام وارد گردد. مردم دنیا عقل‌هایشان در چشم‌های آن‌ها است، ما نباید بگذاریم آن‌ها دست خالی برگردند. ما باید معارف و علوم اسلامی را

به آن‌ها منتقل کنیم. درود به روان پاک بزرگ مردانی که این همه آثار چشم‌گیر از خود به جای گذاردند و تمام هنرهای خود را در راه ترویج مذهب به کار گرفتند و با پیاده کردن هنرهای خود، دین و اسلام و تشیع را صادر کردند، همه آن‌ها به جای خود، ولی ما نباید بگوییم چه داشته ایم، باید بگوییم فعلاً چه داریم.

این از نظر ظاهر و جنبه مادی و اما از نظر معنوی و دینی این مدارس پایگاه فرهنگ اسلام است و به مصداق آیه شریفه نقر: «لَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَ لِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ» (1) باید برای تفقه هجرت کرد، هجرت إلى الله. در گذشته مراکز فرهنگی در مدارس دینی خلاصه می‌شد، ولی با راه پیدا کردن استعمار فرهنگی به کشورهای اسلامی حوزه‌ها محدود شد و بسیاری از علوم به تدریج از برنامه حوزه‌ها حذف شد، با این‌که در تفقه به وجود آن‌ها نیاز مبرم بود؛ مثل علوم ریاضی، هیئت، نجوم و غیره و دانشگاه‌ها جای حوزه‌ها را گرفت؛ حتی در حوزه علم طب تدریس می‌شد که من خود چندین نفر از شاگردان آن مکتب‌ها را درک کرده بودم.

بهبتر است مطلب را خلاصه کنم، خوف آن هست که اگر حوزه‌ها ابتکار عمل را از دست دهند، طولی نمی‌کشد که دیگر سرمایه‌ای

ص: 61

برای عرضه کردن به دنیا نخواهند داشت.

روزی دنیا دست نیاز به طرف ما دراز می کرد و ما بودیم که می بایست به آن ها جهت می دادیم و امروز کشورهای شرقی و غربی هستند که برای ما معلّم می سازند و اسرائیل است که برای ما اسلام شناس می سازد، مخصوصاً در این اواخر، هر روز با مکتب جدیدی روبرو می شویم. باید بیدار باشیم که اگر لحظه ای غافل شدیم، با ده ها ایسم و صدها ژستِ روشنفکرانه همه چیز ما را می برند و اگر از این راه موفق نشدند، با زنده کردن مذاهب باطله و ترویج فرقه های ضالّه روابط مردم را با اسلام و تشیع قطع می کنند، روحانیین متعهدند که در سنگر مبارزه با این گروه ها مبارزه کنند و از دین و آیین و مذهب دفاع نمایند.

«بِالْأَسَدِ نَادٍ عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ: لَوْ لَا مَنْ يَبْقَى بَعْدَ غَيْبَةِ قَائِمِنَا عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنَ الْعُلَمَاءِ الدَّاعِينَ إِلَيْهِ وَالذَّالِّينَ عَلَيْهِ وَالدَّابِّينَ عَنْ دِينِهِ بِحُجَجِ اللَّهِ وَالْمُنْقِذِينَ لِبُضْعَاءِ عِبَادِ اللَّهِ مِنْ شَيْبَاكَ إِبْلِيسَ وَ مَرَدَّتِهِ وَ مِنْ فِخَاخِ النَّوَاصِبِ لَمَا بَقِيَ أَحَدٌ إِلَّا أَرْتَدَّ عَنْ دِينِ اللَّهِ وَ لَكِنَّهُمْ الَّذِينَ يُمْسِكُونَ أَرْمَةَ قُلُوبِ ضَعْفَاءِ الشَّيْعَةِ كَمَا يُمْسِكُ صَاحِبُ السَّفِينَةِ سُكَّانَهَا أَوْلَيْكَ هُمْ الْأَفْضَلُونَ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ» (1)

ص: 62

و با يك اطلاعات سطحی و محدود، حوزه ها نمی توانند جواب گوی این همه حمله ها و هجمه ها باشند؛ خصوصاً اگر افرادی در کسوت روحانیت با استفاده از سلاح برنده علم به جنگ اسلام بیایند که در تاریخ از این قماش عالمان فراوان بوده اند که علی علیه السلام با آن قدرت علمی و با آن سعه صدر می فرماید:

«قَصَمَ ظَهْرِي عَالِمٌ مُتَهْتِكٌ وَ جَاهِلٌ مُتَسَكِّفٌ فَالْجَاهِلُ يُعْشُّ النَّاسَ بِتَسْكِيهِ وَ الْعَالِمُ يُغْرِهُمُ بِتَهْتِكِهِ» (1).

کسانی را می بینیم که تحت تأثیر شرائط زمان قرار گرفته اند و در مقام این هستند مطابق دلخواه مردم احکام الهی را تغییر دهند و قرآن و روایات را با خواسته های نفسانی مردم تطبیق دهند و خطر این دسته از همه کس برای اسلام بیشتر است و مبارزه با آنان از مبارزه با طبقات دیگر مشکل تر.

حضرت صادق علیه السلام به عنوان بصری فرمودند:

«وَ اهْرُبْ مِنَ الْفُتْيَا هَرَبَكَ مِنَ الْأَسَدِ وَ لَا تَجْعَلْ رَقَبَتَكَ لِلنَّاسِ جِسْرًا» (2).

و یکی از برنامه های حضرت بقیة الله - ارواحنا فداه - تغییر همین نظریات است.

ص: 63

1- . بحار الأنوار، علامه مجلسی ج 2 ص 111 باب 15 ح 25.

2- . بحار الأنوار، علامه مجلسی ج 1 ص 226 باب 7 ح 17.

«يَعْطِفُ الْهَوَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ إِذَا عَطَفُوا الْهُدَىٰ عَلَى الْهَوَىٰ وَيَعْطِفُ الرَّأْيَ عَلَى الْقُرْآنِ إِذَا عَطَفُوا الْقُرْآنَ عَلَى الرَّأْيِ» (1).

خلاصه طلاب عزیز بدانند که در پُست مرز داری قرار دارند و اگر به خاطر ترس یا طمع به مال و ریاست یا تطمیع دیگران مرز را برای نفوذ اجانب خالی کردند، به لعنت خدا و رسول گرفتار خواهند شد.

«إِذَا ظَهَرَتِ الْبِدْعُ فِي أُمَّتِي فَلْيُظْهِرِ الْعَالِمُ عِلْمَهُ فَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ» (2).

و آن وقتی يك فرد می تواند مقاومت کند که با حربه بی سوادى و نداشتن تخصص، او را از صحنه نتوانند خارج نمایند.

عزیزان مراقب باشید دشمن در کمین این است که چهره مقدّس اسلام را وارونه جلوه و او همان طور مولای ما علی علیه السلام فرمود:

«لُبْسَ الْأَيْسَلَامِ لُبْسَ الْفَرْوِ مَقْلُوبًا» (3).

شما باید که باید چهره واقعی اسلام را به مردم ارائه دهید و نگذارید اسلام را تحریف کنند.

ص: 64

1- . نهج البلاغة ص 195 خطبه 138.

2- . کافی، محدّث کلینی ج 1 ص 54 باب البدع و الرأي و المقایس ح 2.

3- . نهج البلاغة ص 156 خطبه 108.

چرا باید حوزه اصفهان ما با آن سوابق درخشان در ماه حتی يك صفحه نشریه نداشته باشد؟

متأسفانه بازسازی مدارس به من مجال نداد که در این زمینه کاری انجام دهم، اگر خداوند به من حیات و توفیق داد، به خواست خدا اقدام خواهم کرد(1) و إلاً از فرزندان عزیز و برادران روحانیم درخواست عاجزانه دارم که در این امر کوتاهی نکنند.

... در خاتمه دوست دارم وصیت مرحوم علامه را که به فرزند خود نوشته، ترجمه کنم و بنده هم به زبان او به شما وصیت کنم.

ایشان در آخر کتاب «قواعد الأحكام» خطاب به فرزند خود فخرالمحققین می فرماید:

إِعْلَمْ يَا بُنَيَّ! أَعَانَكَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى طَاعَتِهِ وَوَفَّقَكَ لِفِعْلِ الْخَيْرِ وَمُلَازِمَتِهِ وَأَرْشَدَكَ إِلَى مَا يُجِبُّهُ وَيَرْضَاهُ وَبَلَّغَكَ مَا تَأْمُلُهُ مِنَ الْخَيْرِ وَتَتَمَنَّاهُ
وَ أَسَدَّ عَدَاكَ اللَّهُ فِي الدَّارَيْنِ وَحَبَاكَ بِكُلِّ مَا تَقَرُّ بِهِ الْعَيْنُ وَ مَدَّ لَكَ مِنَ الْعُمُرِ السَّعِيدِ وَالْعَيْشِ الرَّغِيدِ وَ خَتَمَ أَعْمَالَكَ بِالصَّالِحَاتِ وَرَزَقَكَ
أَسْبَابَ السَّعَادَاتِ وَأَفَاضَ عَلَيْكَ مِنْ عِظَائِمِ الْبَرَكَاتِ وَوَقَاكَ اللَّهُ كُلَّ مَحْدُورٍ وَدَفَعَ عَنْكَ الشُّرُورَ ...

ص: 65

1- . با توجه به این که تاریخ تنظیم وصیت نامه مربوط به سال 1375 می باشد، بحمد الله موفق به تألیفات متعدد و چاپ و احیاء آثاری شدند که برخی در زندگینامه ایشان ذکر گردیده است، همچنین از زحمات تبلیغی این بزرگ مرد به تأسیس شبکه جهانی سلام که اولین شبکه فارسی شیعی می باشد، می توان اشاره نمود.

تا آنجا که می فرماید:

تورا به ملازمت تقوی توصیه می کنم که آن سنّة قائمه و فریضه لازمه است و سپری نگه دارنده و ذخیره ای جاودانه است و سودمندترین چیزهایی که انسان می تواند آن را برای روزی که چشم ها در آن روز بی حرکت می ماند و در آن جا یآوری وجود ندارد، آماده کند.

بر تو باد به اطاعت از اوامر باری تعالی و انجام کارهایی که خداوند از آن ها راضی است و اجتناب از کارهایی که مورد رضای او نیست و دوری جستن از نواهی پروردگار و این که عمر خود را در تحصیل کمالات نفسانی صرف نمایی و اوقات خود را در به دست آوردن فضائل علمی طی کنی و از حسیض نقصان، خود را به اوج کمال ارتقاء دهی و خود را به قلّه رفیع شناخت خدا و دیگر معارف برسانی و به بذل معروف و یاری برادران دینی پرداخته و در مقابل کسانی که به توبدی می کنند، مقابله به احسان نمایی و از همنشینی مردم پست و معاشرت با جهّال خود داری کنی که موجب آلوده شدن تو به اخلاق بد و ملکات پست و ناپسند می شود و پیوسته با دانشمندان همدوش و با فضلا مجالست نما که تورا برای تحصیل کمالات آماده می سازد و ملکه راسخه ای در تو برای استنباط مجهولات به وجود می آورد و باید امروز تو، بهتر از دیروز باشد و پیوسته صبر و توکل

ص: 66

و رضا پیشه کن و هر روز و شب به محاسبه نفس پرداز و زیاد استغفار کن و از نفرین مظلوم پرهیز، خصوصاً یتیمان و پیره زنان، که خداوند نسبت به آن بی تفاوت نخواهد بود.

بر توباد به نماز شب که رسول خدا صلی الله علیه و آله بر آن تأکید داشت و سفارش می نمود و فرمود:

«کسی که شب را با قیام به پایان برساند، بهشت بر او واجب می شود».(1)

و بر توباد به صله رحم که موجب طول عمر می شود. و بر توباد به حسن خلق که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«شما با اموال خودتان نمی توانید به همه مردم برسید، پس لا اقل با اخلاق خوب با آن ها برخورد کنید».(2)

و بر توباد به رسیدگی به ذریه پیغمبر خدا و سادات علوی که خداوند در مورد آن ها تأکید فرموده و مودت آنان را اجر رسالت قرار داده و فرموده:

«لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى».(3)

و پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

ص: 67

1- . من لا يحضره الفقيه، شيخ صدوق ج 1 ص 474 باب ثواب صلاة الليل ح 1373.

2- . من لا يحضره الفقيه، شيخ صدوق ج 4 ص 394 ح 5839.

3- . شوری / 23.

«من روز قیامت چهار گروه را شفاعت می‌کنم و لو مرتکب گناهان اهل دنیا شده باشند: 1 - مردی که مردی از ذرّیه مرا یاری کند، 2 - و مردی که از مالش به ذرّیه من بذل کند در موقع گرفتاری، 3 - و مردی که ذرّیه مرا با قلب و زبان دوست داشته باشد، 4 - و مردی که برای برآوردن حوائج ذرّیه من تلاش کند هنگامی که از جامعه رانده شود»⁽¹⁾.

و امام صادق فرمود:

«وقتی روز قیامت شود، منادی ندا کند که: ای خلائق! ساکت باشید که محمّد صلی الله علیه و آله با شما سخن می‌گوید، پس خلائق ساکت می‌شوند، پس پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله می‌ایستد و می‌فرماید: برای کسی نزد من یدی هست (یعنی به من کمکی داده) یا بر من منتی دارد یا کار خیری در حقّ من انجام داده، بایستد تا او را مکافات کنم و پاداش دهم.

همه در جواب می‌گویند: پدران و مادرانمان فدای شما گردند، ما چه کمکی به شما کرده ایم و چه منتی بر شما داریم و چه کار خیری در حقّ شما انجام

ص: 68

1- . کافی، محدّث کلینی ج 4 ص 60 باب الصدقة لبني هاشم و موالیهم و صلّتهم ح 9.

داده ایم؟! بلکه خدا و رسولش به ما کمک داده اند و بر ما منت دارند و در حق ما خوبی کرده اند.

سپس آن حضرت می فرماید: هر کس یکی از فرزندان مرا پناه داده یا در حق آن ها نیکی کرده یا آن ها را از برهنگی نجات داده یا پس از گرسنگی آن ها را سیر کرده، بایستد تا او را پاداش دهم. گروهی از کسانی که این کارها را انجام داده اند می ایستند، از جانب خداوند ندا می رسد: ای محمد! ای حبیب من! من پاداش آنان را به تو واگذار کردم، پس ای پیغمبر خدا! آنان را در بهشت هر کجا می خواهی جای ده. پس آن ها را در وسیله در جایی که بین آن ها و محمد و آل محمد صلی الله علیه و آله حاجبی نباشد، جای می دهد» (1).

بر تو باد به تعظیم فقهاء و تکریم علما که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«کسی که فقیه مسلمانی را احترام کند، در روز قیامت خداوند را در حالی ملاقات می کند که خداوند از او راضی می باشد و کسی که به فقیه مسلمانی اهانت کند، روز قیامت در حالی که خدا از او غضبناک است خدا

ص: 69

1- . من لا یحضره الفقیه، شیخ صدوق ج 2 ص 65 باب ثواب اصطناع علی العلویة ح 1727.

خداوند نگاه کردن به صورت عالم و نگاه کردن به در خانه عالم و همنشینی و مجالست با عالم را عبادت قرار داده.

و بر تو باد که در راه زیاد کردن علم و تقه در دین تلاش کنی، که امیر المؤمنین علی علیه السلام به فرزندش فرمود:

«در دین تقه کن که فقها وارثان انبیاء هستند و برای خواستاران علم، کسانی که در آسمان ها و زمین هستند طلب آموزش می کنند، حتی

مرغان هوا و ماهیان دریا و ملائکه بال های خود را برای طالب علم می گسترانند، زیرا از او خوشنودند» (2).

از این که علم خدا را کتمان کنی بپرهیز و از کسانی که استحقاق آن را دارند که علم به آن ها تعلیم داده شود، علم را از آن ها منع مکن که

خداوند متعال فرموده:

«إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ» (3).

ص: 70

1- . بحار الأنوار ج 2 ص 44 باب 10 ح 13.

2- . من لا يحضره الفقيه، شيخ صدوق ج 4 ص 384 ح 5834.

3- . بقره / 159.

و پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«هنگامی که بدعت‌ها ظاهر و آشکار می‌شود، عالم باید علم خود را ظاهر کند و کسی که به این وظیفه عمل نکند، لعنت خدا بر او باد».(1)

و آن حضرت فرمود:

«حکمت را به غیر اهل آن ندهید که به حکمت ستم کرده‌اید و حکمت را از اهلش منع نکنید که به آنان ظلم کرده‌اید».(2)

بر توباد به تلاوت قرآن عزیز و تفکر در معانی قرآن و فرمان برداری از اوامر و نواهی قرآن و بر توباد به جستجو از اخبار نبویّه و آثار محمّدیّه و تحقیق و بحث از معانی آن‌ها و دقت نظر در مفاهیم آن‌ها و من در این زمینه کتاب‌هایی از خود به جای گزارده‌ام، این مطالب مربوط به توباد.

اما آن چه مربوط به من است و نفع آن به من می‌رسد، آن است که در بعضی اوقات با طلب رحمت از خدا در حقّ من، با من تجدید عهد کن و ثواب بعضی از عبادت‌هایت را برای من هدیه بفرست و از من کم یاد مکن که اهل وفا تو را به مکر نسبت خواهند داد و زیاد یاد

ص: 71

1- . کافی، محدّث کلینی ج 1 ص 54 باب البدع و الرأی و المقایس ح 2.

2- . بحار الأنوار، علامه مجلسی ج 2 ص 78 باب 13 ح 69.

مرا به زبان نیاور که مردم با همّت، تو را به عجز و ناتوانی نسبت می دهند، بلکه مرا در خلوت ها و پس از نمازها یاد کن و بدهی های واجبه مرا پرداز و تعهدات لازمی را که داده ام ادا کن و به مقدار امکان قبر مرا زیارت کن و بالای قبر من مقداری قرآن بخوان و کتاب هایی را که عجل مهلت نداده تمام کنم، به اتمام برسان و اگر خلل و نقصان و یا خطا و نسیانی در آن مشاهده کردی اصلاح کن؛ هذه وصیّتی إليك واللّه خلیفتي عليك»(1).

و السلام علیکم ورحمة اللّٰه وبرکاته

سیّد حسن فقیه امامی

8/1/1375

ص: 72

1- قواعد الأحكام، علامه حلّی حسن بن یوسف بن مطهر أسدي، متوفای 726 ق ج 3 ص 714.

آیه الله امامی قدس سره در رثای شاعران

شیعه را خاموش شد دیگر چراغ انجمن *** تیره شد تنها نه چشم انجمن، چشم وطن

اهل علم و معرفت را عالم آزاده رفت *** اصفهان را ابر رحمت رفت از بر وای من

عالم علم اصول و فقه و توحید کمال *** نور چشم اهل دین عبد خدای ذوالمنن

مظهر حُسن و جمال و علم و تقوا و ادب *** رو حسن، خلقتش حسن، نامش حسن

دوستان را ارتحال این فقیه اهل بیت *** رفت روح عزت و ایمان و آزادی ز تن

گشته دار العلم در فقدان او بزم عزا *** اصفهان گردیده در هجران او بیت الحزن

بر فراز دوش اهل اصفهانش دیده اند *** در حقیقت بر روی بال ملک بود این بدن

کاش جای پیکر نورانی آن جان پاک *** پیکر رنجور ما پوشیده می شد از کفن
هر طرف رو کرد بر اهل فضیلت نور داد *** هر کجا بگشود لب افشاند گوهر از دهان
پیکر نورانی او در کفن پیچیده شد *** جسم جدش زیر سم اسب از جور و فتن
در کنار قتلگه انگشت جدش را برید *** تا برد انگشتر او را به غارت اهرمن
خیز ای سید حسن از بهر جدت گریه کن *** گریه کن بر غربت جدت چو شمع انجمن
در غم شخصی که عمری سوخت از بهر حسین *** شیعه چون پروانه گردیده است کارش سوختن
از سروده های شاعر با اخلاص اهل بیت علیهم السلام

(شعر از حاج غلامرضا سازگار)

ای سرا پا مهربانی و وفا *** ای وجودت وقف آل مصطفی
ای فقیه عالم اهل عمل *** ای صبوری شما ضرب المثل
در مقام علم تو داد سخن *** خود گواهی ده نباشد کار من
فقها باید سخنرانی کنند *** علما باید در افشانی کنند
ای ز اخلاقت همه غرق عجب *** اوستاد درس اخلاق و ادب
هم چو من صدها هزاران در جهان *** شده مفتون شما و خلقتان
شاهد این گفته من مردمند *** مردمی که از غمت سر در گمند
دوست و دشمن همه حیران تو *** در وداع رفتنت گریان تو
عمر خود را صرف قرآن کرده ای *** جان خود را ظرف جانان کرده ای

ای مرام تو مرام اهل بیت *** ظاهر و باطن غلام اهل بیت
بر مرامت پایداری کرده ای *** هم چو کوهی استواری کرده ای
تو دفاع از خطّ زهرا کرده ای *** مشت خصم مرتضی وا کرده ای
مانده در یاد همه رفتار تو *** حکمت پنهان در گفتار تو
مانده از تو بهر یاران یادگار *** حوزه هایی با شرف چون ذوالفقار
خیریه ها حوزه ها مدیون تو *** هر حسینی تا ابد ممنون تو
راه تو راه امیر المؤمنین *** راه زهرا راه ختم المرسلین
راهتان را ارج والا می نهیم *** بالیقین این ره ادامه می دهیم
تو فدائی ولایت بوده ای *** جز به یاحیدر لبّت نگشوده ای

تا به جایی که بگفتی با همه *** دیده پر اشک بین زمزمه

هر که می خواهد که خوشحالم کند *** مرهمی بر قلب رنجورم زند

وقت تشییع تن من دیده تر *** سینه سوزان گیرد از عمق جگر

ذکر یا حیدر که من با حیدرم *** کس نباشد غیر حیدر سرورم

رفتی و با رفتنت هر دل شکست *** حسرت دیدار تو بر دل نشست

رفتی و باور ندارم رفتنت *** بی خبر شعر جدایی خواندت

الوداع ای مهربان مثل پدر *** از چه این گونه تو رفتی بی خبر

خسته و رنجور فرزندان تو *** مات و حیرانند شاگردان تو

دوستانت قلبشان پز غم شده *** در عزایت قامتشان خم شده

گر چه ما از رفتن تو سوختیم *** از حضورش درس ها آموختیم

دل شکسته از فراق روی یار *** یادمان دادی تو درس انتظار

یادمان دادی با چشمان ترت *** گریه را بر داغ زهرا مادرت

ای عطاء الله بگرفته تو را *** از عطای ضامن آهورضا

با رضا آغاز و پایان تو بود *** در کف او رشته جان تو بود

از سروده های شاعر و مداح اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام

(شعر از : آقای علی پاکدامن)

ص: 78

فہرست مطالب

تولّد... 3

نسب... 4

دودمان علمی... 9

1 - جدّ: میر سیّد محمّد امامی ... 9

2 - جدّ مادری: مرحوم حاج سیّد محمّد حسین امامی ... 10

3 - مرحوم حاج سیّد أبو الفضل امامی ... 12

4 - آقا سیّد عبدالباقی امامی ... 14

5 - جدّ اعلیٰ: سیّد علی امامی العریضی ... 14

6 - امیر سیّد محمّد حسینی امامی ... 17

7 - امیر أبوطالب امامی ... 18

8 - امامزادہ درب امام ... 19

9 - جدّ اعلیٰ: علی عریضی، فرزند امام صادق علیہ السلام... 22

تحصیل... 23

تدریس: ... 25

ص: 79

مشایخ اجازة: ... 27

تألیفات: ... 29

شعر... 33

ویژگی های اخلاقی... 37

ارادت به اهل بیت علیهم السلام... 39

ذکر زبانی او... 39

خدمات علمی... 39

تأسیس مدرسه ذوالفقار... 39

خدمات فرهنگی، اجتماعی... 42

فرزندان آیه الله فقید... 48

رحلت: ... 49

فرازهائی از وصیت نامه آیه الله امامی قدس سره... 51

آیه الله امامی رحمه الله در رثای شاعران... 73

ص: 80

بسمه تعالی

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

با اموال و جان های خود، در راه خدا جهاد نمایید، این برای شما بهتر است اگر بدانید.

(توبه : 41)

چند سالی است که مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه موفق به تولید نرم افزارهای تلفن همراه، کتابخانه های دیجیتالی و عرضه آن به صورت رایگان شده است. این مرکز کاملاً مردمی بوده و با هدایا و نذورات و موقوفات و تخصیص سهم مبارک امام علیه السلام پشتیبانی می شود.

برای خدمت رسانی بیشتر شما هم می توانید در هر کجا که هستید به جمع افراد خیراندیش مرکز بپیوندید.

آیا می دانید هر پولی لایق خرج شدن در راه اهلبیت علیهم السلام نیست؟

و هر شخصی این توفیق را نخواهد داشت؟

به شما تبریک میگوئیم.

شماره کارت :

6104-3388-0008-7732

شماره حساب بانک ملت :

9586839652

شماره حساب شبا :

IR390120020000009586839652

به نام : (موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه)

مبالغ هدیه خود را واریز نمایید.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

